BIBLIOTEKA SEJMOWA

KONSTYTUCJA KRÓLESTWA NORWEGII

uchwalona przez Zgromadzenie Konstytucyjne w Eidsvold 17 maja 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 19 czerwca 1992 r.

Wstęp i tłumaczenie
Joachim Osiński

Wydawnictwo Sejmowe
Warszawa 1996

REDAKTOR NAUKOWY SERII
Leszek Garlicki

Opracowanie redakcyjne
Teresa Koperska

© Copyright by Kancelaria Sejmu
Warszawa 1996

ISBN 83-7059-264-3

WSTĘP

Królestwo Norwegii (*Kongeriket Norge*) położone jest w zachodniej części Półwyspu Skandynawskiego, zajmuje ok. 40% jego powierzchni. Obejmuje ponadto ok. 50 tys. wysp, z których największe leżą w archipelagach Vesterålen i Lofoty. Terytorium Norwegii kontynentalnej wynosi 323 886,1 km^2, czyli nieco więcej niż obszar Polski. Do Królestwa Norwegii należą również: archipelag Svalbard, podlegający administracji norweskiej na mocy traktatu paryskiego z 9 lutego 1920 r., wyspa Jan Mayen oraz na wodach Antarktyki: wyspa Bouveta i wyspa Piotra I. Długość granic lądowych kraju wynosi 2531 km, z tego granica ze Szwecją 1619 km, z Finlandią 716 km i Rosją 196 km. Silnie rozwinięta linia brzegowa liczy 21 347 km (więcej niż całej Afryki), zaś bez fiordów i zatok — 2650 km. Norwegia dysponuje 200-milową strefą ekonomiczną obejmującą znaczną część bogatego w ropę naftową szelfu kontynentalnego na Morzu Północnym[1].

Liczba ludności Norwegii w końcu 1994 r. wynosiła 4,3 mln, a więc obok Irlandii, Islandii i Luksemburga jest to jedno z najmniejszych państw w Europie. Średnia gęstość zaludnienia — 13,1 mieszkańca na 1 km^2 — jest niewielka, choć występują znaczne dysproporcje. Średnia życia Norwegów należy z kolei do najwyższych na świecie, obok Islandii, Japonii i Szwecji, i wynosi dla kobiet 79,2, a dla mężczyzn 72,5 lat.

Prawie 97% ludności stanowią Norwegowie. Jedynie w północnych prowincjach, szczególnie Finnmark, żyje kilka tysięcy Finów i ok. 22 tys. Lapończyków, posługujących się odrębnym językiem, zachowujących własne obyczaje i styl życia.

Oficjalnie 88% Norwegów przynależy do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, jednakże większość z nich nie bierze udziału w obrzędach religijnych. Stopień religijności w okręgach wiejskich i wśród ludzi starszych jest znacznie wyższy, niż w miastach i wśród młodzie-

[1] Dane na podstawie *Facts about Norway 1986/1987*. Oslo 1986 s. 6–7.

ży, choć jako ateiści deklaruje się najwyżej 2–2,5% obywateli. Liczba członków innych wyznań jest znikoma.

I. Z historii politycznej państwa. Wiece ludzi wolnych znane były na terenach dzisiejszej Norwegii jeszcze w okresie plemiennym. W VIII w. ukształtowała się władza wybieranych wodzów drużyn wojowników, **jarlów**, którzy w przyszłości mieli organizować i stać na czele wypraw wikingów, a niekiedy także opierać się procesom terytorialnego jednoczenia zapoczątkowanym przez książąt (*småkonge*). Lokalne zgromadzenia, **alltingi**, składające się w przeważającej większości z chłopów, rybaków i myśliwych, dokonywały interpretacji prawa zwyczajowego przystosowując je do konkretnych sytuacji oraz pełniły rolę sądu dla danej wspólnoty. Instytucja zgromadzeń ludowych wraz z wyprawami wikingów przeniesiona została w inne regiony Europy.

Jednoczenie oddzielnych regionów, będących pod władzą jarlów, nasila się w końcu IX w. za sprawą Haralda Hårfagre. Ok. 900 r. zostaje on określony mianem norweskiego króla (*Norges konge*). Za jego panowania oraz za panowania jego młodszego syna Håkona den Gode (ok. 933–960 r.) nastąpiły istotne zmiany w funkcjonowaniu i rozwoju zgromadzeń ludowych. Obok istniejących alltingów powołano **lagtingi**, terytorialne zgromadzenia o znacznie szerszym zasięgu, obejmującym ukształtowane krainy historyczno-geograficzne. Część lagtingów z czasem przyjęła nazwy własne od miejsca, w którym się odbywały.

Zadania lagtingów polegały na interpretowaniu dominującego wówczas prawa zwyczajowego, stanowieniu nowego prawa (które do ok. 1100 r. nie miało charakteru pisanego) oraz realizowaniu funkcji sądowniczych. Członkami lagtingu, oprócz przedstawicieli wspólnot terytorialnych, byli również urzędnicy królewscy, a po chrystianizacji państwa zasiadali w nim również biskupi, opaci i inni duchowni.

Procesy organizowania władzy w państwie miały dwupłaszczyznowy wymiar. Z jednej strony, w wyniku zjednoczenia rośnie rola królewskiej władzy wykonawczej i próby odgórnego zorganizowania państwa, z drugiej, kształtowane przez wolnych chłopów i inne grupy społeczeństwa, **tingi** pozostają jedynymi instytucjami prawodawczymi w poszczególnych częściach kraju i im również przysługuje szeroka

władza sądownicza. Władcom norweskim od początku więc zależy na dobrych kontaktach z tingami i współpracy ze zorganizowanymi wspólnotami chłopskimi. Taki układ relacji różni procesy polityczne tu zachodzące od typowych dla Europy kontynentalnej i stanowi podstawę do odmiennej pozycji chłopów w systemie feudalnym Norwegii.

Od przełomu 1152/53 r. do 1302 r. istniała jeszcze jedna instytucja o przedstawicielskim charakterze. Było to **zgromadzenie królestwa** (*riksmøte*). W gestii zgromadzenia znajdowały się sprawy ogólnokrajowe, m.in. decydowało ono o uznaniu władców dziedziczących tron norweski.

Okres rozkwitu norweskiego królestwa związany jest z panowaniem Håkona IV Håkonssona (1217–1263) i jego syna Magnusa Lagabøte (1263–1280). Król Håkon IV rozszerzył terytorium Norwegii, podporządkowując m.in. w 1261 r. Grenlandię i w 1262 r. Islandię. Stolica kraju przeniesiona została do Bergen. Władza królewska została umocniona poprzez uporządkowanie systemu sukcesji tronu. Nowe zasady następstwa tronu stanowiły, że należy on do najstarszego syna, pochodzącego z legalnego związku, oraz że w wypadku braku męskiego potomka, mogą dziedziczyć córki króla albo synowie tych córek[2]. W razie braku potomków panującego władcy wyboru następcy miały dokonywać lagtingi.

Król powołał kancelarię (*kanselliet*) na czele z kanclerzem (*kansler*), które to stanowisko było równoznaczne z przewodniczeniem radzie królestwa i sprawowaniem nadzoru nad wszystkimi urzędnikami królewskimi. Było ono często piastowane przez duchownych. Od 1314 r. siedzibą kancelarii zostaje Oslo, a Bergen traci swe polityczne znaczenie.

Podjęte zostały również prace nad uporządkowaniem i ujednoliceniem prawa, kontynuowane przez następnego króla Magnusa VI. Od 1270 r. rozpoczęto prace nad opracowaniem jednolitego kodeksu prawa dla całego królestwa, dokonując kompilacji istniejących pisanych zbiorów praw przyjętych przez lagtingi, szczególnie Gulating i Frostating. W 1274 r. wydany zostaje ogólnokrajowy kodeks praw **Landslov**, który będzie obowiązywał w Norwegii i na terytoriach zależnych ok. 400 lat, aż do ukazania się nowego kodeksu norweskiego prawa, wydanego przez króla Chrystiana V.

[2] Por. A. Bereza-Jarociński *Zarys dziejów Norwegii*. Warszawa 1991 s. 56.

Landslov wyróżniał się spośród kodeksów stanowych ówczesnej Europy przyjętymi rozwiązaniami prawnymi, wśród których znalazły się postanowienia uznające m.in. ściganie przestępstw i karanie winnych za sprawę publiczną („Kto nie uznaje sprawiedliwości dla innych, sam nie powinien cieszyć się korzyściami z prawa"), równość wszystkich poddanych wobec prawa czy swoistą zasadę państwa prawa („Kraj powinien być budowany na prawie, a nie przez bezprawie pustoszony"). Kodeks zawierał, wspomniane wcześniej, zasady dziedziczenia tronu, określał organizację administracji w państwie i wyposażał króla w uprawnienia do stanowienia prawa.

Od zawarcia Unii Kalmarskiej (1397) Norwegia pozostawała w ścisłych związkach z Danią (początkowo także ze Szwecją). W następnych wiekach kolejni władcy duńscy byli jednocześnie królami Norwegii, a układ z Nidaros (1450) potwierdzał stałą unię personalną pomiędzy państwami. Jednakże po roku 1536 Norwegia staje się faktycznie prowincją duńską pozbawioną cech samodzielności politycznej. Dominacja silniejszego ekonomicznie i cywilizacyjnie sąsiada trwa do 1660 r., kiedy to dokonała się zupełna amalgamacja obu krajów, co związane było z ukształtowaniem się duńskiej monarchii absolutnej. Jakościowe zmiany oraz nadzieję na odzyskanie samodzielności i niezależności przez Norwegów przynieść miały dopiero wydarzenia XIX wieku.

II. Geneza i zasady Konstytucji Królestwa Norwegii. W wojnach napoleońskich królowie Danii Chrystian VII i Fryderyk VI zachowywali neutralność. Po upadku IV koalicji i układzie w Tylży między Francją i Rosją (1807), nastąpiła zmiana układu sił w państwach skandynawskich. Zaatakowanie Kopenhagi przez flotę angielską, mające zapobiec włączeniu się duńskiej floty do blokady kontynentalnej ogłoszonej przez Francję i Rosję, spowodowało przejście Danii do sojuszu z Napoleonem. W Norwegii, połączonej tradycyjnymi więzami handlowymi z Anglią, decyzję tę przyjęto niezbyt przychylnie. W sąsiedniej Szwecji, która w wojnie z Rosją utraciła Finlandię (1808), dokonano przewrotu obalając Gustawa IV Adolfa (1809), obarczanego odpowiedzialnością za niepowodzenia militarne i polityczne tego okresu. Na tron powołano nowego władcę Karola XIII, uchwalono nowy Akt o Formie Rządu (*Regjeringsformen*). Wybrany na następcę tronu

Szwecji (1810) marszałek francuski Jean Baptiste Bernadotte (późniejszy Karol XIV Jan) doprowadził do przejścia Szwecji do koalicji antynapoleońskiej i zawarcia w 1812 r. sojuszu z Rosją. Rosja poparła plany następcy tronu wobec Norwegii traktowanej jako rekompensata dla Szwecji za utraconą Finlandię. Również pokój zawarty w tym samym roku z Anglią gwarantował Karolowi XIV Janowi jej przychylność dla realizacji tego zamierzenia.

Po bitwie pod Lipskiem Karol Jan wyruszył przeciwko Danii, zmusił ją do kapitulacji i podpisania 14 stycznia 1814 r. traktatu pokojowego w Kilonii. W traktacie, obok innych postanowień, w artykule IV stwierdzono, że Norwegia (bez Grenlandii, Islandii i Wysp Owczych) powinna zostać zjednoczona z Królestwem Szwecji, a Fryderyk VI rezygnuje z pretensji do tronu norweskiego. Niesprawiedliwe w odczuciu większości Norwegów postanowienia traktatu stały się impulsem do działań zmierzających do odzyskania pełnej niepodległości wbrew woli mocarstw. Ważną rolę w dalszym rozwoju wydarzeń odegrał dotychczasowy namiestnik duński, książę Chrystian Fryderyk, który nie przekazał Norwegii, zgodnie z traktatem, królowi szwedzkiemu. Podjął natomiast starania mające na celu zorganizowanie nowych władz państwa. W połowie lutego 1814 r. spotkał się w posiadłości Eidsvoll (*Eidsvold*) z 21 wybitnymi obywatelami kraju (*Notabelmøtet*). Uczestnicy spotkania postanowili nadać Chrystianowi Fryderykowi tytuł regenta, zaś on sam złożył propozycję zwołania Zgromadzenia Konstytucyjnego[3].

Wybory do Zgromadzenia Konstytucyjnego (*Riksforsamlingen*) odbywały się w podniosłej atmosferze i wzrastającym poczuciu konieczności utrzymania niepodległości kraju. Tryb wyborów był dwustopniowy, oparty na demokratycznych, jak na owe czasy, zasadach. W każdej gminie, spełniający cenzus wieku (ukończone 25 lat) i cenzus osiadłości, chłopi (właściciele ziemi lub jej dzierżawcy), urzędnicy, kupcy, przedsiębiorcy oraz właściciele manufaktur i fabryk, wybierali po dwóch przedstawicieli, z których przynajmniej jeden musiał być chłopem. Następnie zgromadzenie reprezentantów gmin każdej prowincji wybierało do Zgromadzenia po trzech delegatów, w tym jednego chłopa. Duże miasta, jak Bergen, wybierały bezpośrednio czterech delegatów, Kristiania, Kristiansand i Trondhjem — po dwóch, a pozostałe miasta — po jednym przedstawicielu. Także armia i flota handlowa

[3] Por. J. Osiński *Parlament i rząd w Królestwie Norwegii*. Warszawa 1994 s. 9–10.

miały możność wybrania swoich delegatów. W sumie na 112 członków Zgromadzenia wybranych w kraju, 54 miało mandat gmin wiejskich, 26 pochodziło z miast, 28 z armii i 4 z floty handlowej. Stanowili oni przekrój norweskiego społeczeństwa, choć widoczna była przewaga stanu urzędniczego (59 członków) i chłopskiego (37 członków). Te dwie warstwy były głównymi siłami społecznymi i politycznymi przemian 1814 r., określanych mianem rewolucji burżuazyjno-demokratycznej.

Obrady Riksforsamlingen rozpoczęły się 10 kwietnia 1814 r. w Eidsvoll[4]. Na wstępie przeprowadzono dyskusję nad sytuacją wewnętrzną Norwegii i uwarunkowaniami zewnętrznymi, oceniając szanse utrzymania niepodległości. Część delegatów, choć zdecydowana mniejszość, nie wierząc w taką możliwość, ze względu na układ stosunków międzynarodowych, opowiadała się za unią ze Szwecją (m.in. Herman J.C. Wedel-Jarlsberg, Peder Anker, Nicolai Wergeland i Jacob Aall). W dniu 12 kwietnia powołano 15-osobową Komisję Konstytucyjną, której zadaniem było opracowanie projektu konstytucji do dyskusji podczas obrad plenarnych. W jej skład weszli: Diderich Hagermann, Christian M. Falsen, Georg Sverdrup, J. Aall, Jonas Rein, Andreas Rogert, Peter Motzfeld, H.J.C. Wedel-Jarlsberg, Christian A. Diriks, N. Wergeland, Fredrik W.B. Stabell, Christopher Omsen, Frederik Schmidt, Frederik J.D. Petersen i Christian H. Midelfart. Komisja dysponowała dwunastoma projektami konstytucji, przesłanymi do Zgromadzenia lub regentowi, wśród których był projekt Ch.M. Falsena i Johana G. Adlera. Projekt ten postanowiono przyjąć za podstawę prac Komisji[5]. Do 30 kwietnia Komisja Konstytucyjna przygotowała swój projekt konstytucji i podjęła decyzję o przekazaniu go pod obrady plenarne. Debata nad szczegółowymi zapisami trwała od 4 maja do 11 maja, po czym poprawiony projekt przekazano Komitetowi Redakcyjnemu (Ch. A. Diriks, G. Sverdrup i L. Weidemann)[6]. Po prawie sześciu tygodniach posiedzeń, 17 maja 1814 r. Zgromadzenie

[4] Pełne wydanie protokołów obrad Zgromadzenia Konstytucyjnego, wszystkie projekty ustawy zasadniczej przekazane Zgromadzeniu i dziennik Chrystiana Fryderyka z podróży po Norwegii ukazały się 100 lat po tych wydarzeniach; por. *Riksforsamlingens forhandlinger*. Bd I–IV. Christiania 1914–1916.

[5] Patrz: *Riksforsamlingens forhandlinger*. Bd III, *op. cit.*, s. 3–56.

[6] Syntezę głównych problemów dyskutowanych podczas obrad Zgromadzenia przedstawia S. Steen *Hvordan Norges Storting ble til*. W: Det Norske Storting gjennom 150 år. Bd I. Oslo 1964 s. 13–47.

Konstytucyjne uchwaliło konstytucję Królestwa Norwegii. W dniu 19 maja Zgromadzenie zwróciło się do Chrystiana Fryderyka z prośbą o przyjęcie korony norweskiej i po uzyskaniu jego zgody Zgromadzenie przyjęło przysięgę od króla, że będzie rządził królestwem zgodnie z jego konstytucją i ustawami.

Okres samodzielności państwa nie trwał długo, bowiem Szwecja nie zamierzała rezygnować z wcielenia w życie postanowień traktatu kilońskiego. Po krótkotrwałych działaniach wojennych, 14 sierpnia 1814 r., podpisano w Moss zawieszenie broni i wstępny układ szwedzko-norweski. Jego warunki były kompromisem korzystnym dla Norwegii, która wchodziła do unii jako oddzielne królestwo, a nie duńska prowincja. Data formalnego zawarcia unii ze Szwecją (4 listopada 1814) zamyka krótki okres niepodległości państwa norweskiego, ale jednocześnie wyznacza Norwegii znacznie dogodniejszą pozycję w unii, niż gdyby unia ta stała się faktem tuż po traktacie kilońskim. Norwegia zachowuje swoją konstytucję, a obrona jej zasad będzie jednoczyć społeczeństwo norweskie przez cały okres trwania unii, aż do jej rozwiązania w 1905 r., kiedy Norwegia uzyska pełnię niepodległości.

Formułując **zasady konstytucji Norwegii** i szczegółowe jej postanowienia, twórcy konstytucji nawiązywali do postępowych idei i doktryn XVII i XVIII wieku, a zwłaszcza do koncepcji J. Locke'a, J.J. Rousseau i Ch. Montesquieu. Zasada suwerenności ludu, zasada podziału władz, zasada reprezentacji czy zasada nienaruszalności praw jednostki, zawarte w konstytucji, mają swe źródła w poglądach głoszonych przez wspomnianych myślicieli. Idea suwerenności ludu przyjęta została w ujęciu pochodzącym od Rousseau, który m.in. zakładał, że suwerenna władza ludu jest niezbywalna. W kontekście omawianych wydarzeń, niezbywalność ta wyrażona została w samym fakcie decydowania o sobie przez naród norweski. Konstrukcja procesu ustawodawczego (§§ 76–79 konstytucji), w której ostatnie słowo należy do Stortingu, a monarcha nie posiada weta absolutnego, świadczy, że parlament realizuje suwerenną wolę ludu. Podkreślając wpływ idei suwerenności ludu na praktykę ustrojową, wskazać należy również na przepisy §§ 49 i 75 stanowiące, że Storting jest organem, poprzez który lud sprawuje swą władzę oraz jest dysponentem władzy ustawodawczej i finansowej. Także parlament miał rozstrzygać w skomplikowanych kwestiach następstwa tronu (np. § 9 i § 48).

Zasadę podziału władz zgodnie z ideą Montesquieu przyjęto konsekwentnie, oddzielając władzę ustawodawczą (§ 49), wykonawczą (§ 3) i sądowniczą (§ 89), powołując dodatkowo Trybunał Królestwa, który miał spełniać rolę trybunału stanu. Jednak, o ile w koncepcji Montesquieu władze miały się równoważyć i wzajemnie hamować, o tyle w zamyśle twórców konstytucji i w jej tekście elementom tym nadano drugorzędne znaczenie. Ze struktury konstytucji, z zakresu prerogatyw monarchy i uprawnień wykonywanych „w Radzie Państwa", wynikała przewaga władzy wykonawczej, choć monarchia była tu bardziej ograniczona niż na mocy postanowień szwedzkiego Aktu o Formie Rządu (monarcha posiadał tam absolutne weto wobec ustaw parlamentu, możliwość jego rozwiązania czy prawo do zwalniania urzędników bez wyroku sądowego). W przyszłości sytuacja taka miała być krępująca dla królów Szwecji i Norwegii, którzy funkcjonowali w dwóch odrębnych systemach konstytucyjnych, z których norweski skutecznie umożliwiał parlamentowi rywalizację z monarchą.

Przyjęcie zasady nienaruszalności praw jednostki, mającej swe źródło w koncepcji praw naturalnych J. Locke'a wynikało z jej pozytywnej oceny w tamtych czasach. W warunkach norweskich tradycja wolności i swobód oraz równości ludzi sięgała czasów wikingów i na początku XIX w. znajdowała powszechne uznanie obywateli.

Na treść konstytucji wpływ miały niewątpliwie także postępowe dokumenty prawne tamtych czasów: amerykańska Deklaracja Niepodległości z 1776 r., Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki z 1787 r. i francuska Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela z 1789 r. Bliskie w całej historii kontakty z Anglią upowszechniły w Norwegii wiedzę o tamtejszych instytucjach i zwyczajach konstytucyjnych, zaś bliskość Szwecji zmuszała niejako do zainteresowania Aktem o Formie Rządu z 1809 r.[7]

W konstytucji Norwegii niektóre przepisy wymienionych aktów zostały zamieszczone w formie mniej lub bardziej dosłownej. Przykładem prawie dosłownej transpozycji z Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela (art. VII) jest pierwszy ustęp § 99 konstytucji. Znaczne podobieństwo występuje również pomiędzy art. XVII Deklaracji a przepisem § 105 konstytucji, mówiącym o pełnym odszkodowaniu za

[7] Por. F. Castberg *Norway and the Western Powers: a study of comparative constitutional law*. Oslo 1957 s. 9–13.

utraconą na rzecz państwa własność. Norweska ustawa zasadnicza przejęła z konstytucji francuskiej 1791 r. instytucję królewskiego weta zawieszającego, jak również, niemal dosłownie, zasadę wolności prasy (§ 100 konstytucji Norwegii). Nazwa norweskiego parlamentu i jego części[8] nawiązują do dawnej tradycji zgromadzeń ludowych, jednakże idea zmodyfikowanego jednoizbowego parlamentu wywodzi się z francuskiej doktryny konstytucyjnej, wyrażonej w konstytucji Republiki Batawskiej oktrojowanej w 1798 r. przez Francuzów. Również postanowienia konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki stanowiły inspirację dla poszczególnych sformułowań konstytucji Norwegii. Wskazać tu można przepis zawarty w § 66, zbliżony do art. 1 § 6 konstytucji amerykańskiej, regulującego immunitet parlamentarny członków Kongresu.

Konstytucja Królestwa Norwegii jest najstarszą z aktualnie obowiązujących konstytucji europejskich. W okresie ponad 180 lat wprowadzono do niej kilkadziesiąt zmian i poprawek o zróżnicowanym zakresie, jednakże znaczna jej część pozostała nie zmieniona. Najistotniejszych zmian dokonano w §§ 60–65, traktujących o systemie wyborczym i pozycji deputowanego. Przebiegały one od ustanowienia ograniczonych wyborów cenzusowych, opartych na jednomandatowych okręgach i systemie większościowym poprzez wprowadzone w 1898 r. powszechne prawo wyborcze dla mężczyzn i w 1913 r. dla kobiet, zmianę systemu większościowego na system proporcjonalny (d'Hondta) oraz zrównanie od 1967 r. wieku czynnego i biernego prawa wyborczego, do obowiązującego aktualnie proporcjonalnego systemu wyborczego opartego na zmodyfikowanym systemie Sainte–Laguë, wprowadzonego w 1952 r. Zmieniała się także liczba deputowanych wybieranych do Stortingu, od 87 w 1815 r., 111 deputowanych od 1859 r., 123 deputowanych wybieranych od 1906 r., 150 w pierwszych wyborach proporcjonalnych w 1921 r., 155 deputowanych od 1973 r., 157 wybranych w 1985 r., do 165 deputowanych wybieranych od 1989 r. Kadencja parlamentu początkowo wg konstytucji 3-letnia, od 1937 r. została przedłużona do 4 lat.

[8] „Storting" — Wielkie Zgromadzenie; „Lagting" to zgromadzenie prawne (od staroskandynawskiego: Lagü — prawo), „Odelsting" to zgromadzenie Odelsmann lub Odelsbonde, chłopów mających prawo posiadania i dziedziczenia ziemi, łącznie z prawem pierwokupu przez rodzinę, jeśli wcześniej ziemia została sprzedana lub zastawiona.

III. System naczelnych organów państwa. Parlament Królestwa Norwegii, **Storting**, jest zmodyfikowanym parlamentem jednoizbowym. Składa się z dwóch części nie mających jednak konstrukcji izb parlamentarnych. Obie części konstytuują się na pierwszym posiedzeniu po wyborach powszechnych w ten sposób, że 1/4 wybrana spośród deputowanych parlamentu tworzy Lagting, zaś pozostałe 3/4 stanowi Odelsting (§ 73 konstytucji). Podziału tego dokonuje się przede wszystkim ze względu na realizację procesu ustawodawczego oraz egzekwowanie odpowiedzialności konstytucyjnej. W zamyśle twórców konstytucji Lagting nie miał być „konserwatywną izbą wyższą", lecz miał składać się z deputowanych wyróżniających się znajomością prawa i profesjonalnymi zdolnościami jego tworzenia[9]. Ostatecznie zdecydowano się na podział na dwie części, bez wskazania specjalnych kryteriów, jakie należy spełnić dla członkostwa w Lagtingu. Inne decyzje parlamentu, w tym nowelizacje konstytucji, akces do najważniejszych organizacji międzynarodowych, uchwalanie podatków, ceł, opłat i innych należności publicznych, przyjmowanie uchwał budżetowych, zapadają na plenarnych posiedzeniach parlamentu i mają formę uchwał plenarnych Stortingu (*Stortingets plenarvedtak*).

Kwestie dotyczące wyborów do parlamentu są określone w §§ 50––63 konstytucji oraz w ustawie „O wyborach do Stortingu, zgromadzeń prowincji i zarządów gmin" z 1 marca 1985 r.[10] Ordynacja w obecnym kształcie jest aktem obszernym, liczącym 95 artykułów, zawiera bowiem m.in. przepisy dotyczące statusu i rejestracji partii politycznych oraz instytucjonalizuje proces nominacji kandydatów na deputowanych i przebieg konwencji prowincjonalnych.

Czynne prawo wyborcze przysługuje obywatelom norweskim, którzy najpóźniej w roku wyborów ukończyli 18 lat (§ 50 konstytucji). Bierne prawo wyborcze przysługuje osobom posiadającym czynne prawo i zamieszkałym w Królestwie przynajmniej 10 lat, jednocześnie nie będącym wyłączonymi z wyborów (§ 62 konstytucji). Okres zamieszkania nie musi obejmować ostatnich 10 lat, powinien być to jednak jeden nieprzerwany okres pobytu w Nor-

[9] Szerzej por. F. Hiorthøy *Lagtinget — en anakronisme?* Samtiden 1957 s. 375–383.

[10] Ostatnio zmieniona ustawą z 5 czerwca 1987, nr 25.

wegii[11]. Listy wyborcze mogą być zgłaszane przez zarejestrowane partie polityczne oraz grupy obywateli. Rejestracja musi zostać zakończona do marca roku, w którym odbywają się wybory do Stortingu. Partie raz zarejestrowane nie muszą tego czynić ponownie, chyba że dana partia nie wystawia swojej listy wyborczej przynajmniej w jednej prowincji podczas dwóch kolejnych elekcji parlamentarnych. Lista wyborcza w wyborach do Stortingu może być również zgłoszona przez grupę 500 obywateli zamieszkałych w danej prowincji i dysponujących czynnym prawem wyborczym. Każdy wyborca ma prawo poprzeć w wyborach tylko jedną listę kandydatów.

Charakterystycznymi cechami norweskich wyborów są konwencje nominacyjne, możliwość przedterminowego głosowania oraz istnienie mandatów wyrównawczych. Ostateczna nominacja kandydatów i ich kolejność na listach wyborczych dokonywana jest na konwencjach prowincjonalnych, organizowanych przez partie, które zamierzają zgłosić swoją listę w danej prowincji. Ich organizacja nie jest jednak dla partii obligatoryjna, zaś szczegółowe przepisy w tym względzie zawiera ordynacja wyborcza (§§ 18–23). Instytucja głosowania przedterminowego ma zastosowanie wówczas, gdy z ważnych przyczyn życiowych, zdrowotnych lub zawodowych, niektóre grupy wyborców nie mogłyby głosować w dniu wyborów w lokalach wyborczych w swoich gminach. Wyborcy mają możność oddawania głosów w siedzibie władz gminy lub poza nią u specjalnie wyznaczonych urzędników wyborczych, którzy w niektórych przypadkach odbierają głosy wyborców w ich domach (§ 36 ordynacji wyborczej). Przedterminowe głosowanie nie może odbywać się przed 1 lipca w roku wyborów i musi zostać zakończone najpóźniej w ostatnią sobotę przed wyznaczonym terminem wyborów powszechnych do godz. 20^{00}. Głosowanie takie odbywa się m.in. w przedstawicielstwach dyplomatycznych Norwegii, w urzędach marynarki handlowej i na statkach, w portach floty rybackiej, na Spitzbergenie i wyspie Jan Mayen oraz na platformach wiertniczych na Morzu Północnym. Praktyka norweska nie zna instytucji zaświadczeń o prawie do głosowania.

Wybory do Stortingu odbywają się co 4 lata, we wrześniu, i są powszechne, bezpośrednie, równe, proporcjonalne i przeprowadzane

[11] Szerzej patrz: J. Osiński *Norweski system wyborczy na tle wyborów do Stortingu z 19 września 1993 roku*. „Studia Polityczne" 1994 nr 3 s. 29–39.

w głosowaniu tajnym (§ 59 konstytucji). Ich dokładną datę określa każdorazowo rezolucja monarchy (ordynacja w § 24 określa, że powinien to być poniedziałek). Okręgami wyborczymi są prowincje, którym przysługuje proporcjonalna do liczby ludności, określona w § 58 konstytucji, liczba mandatów w parlamencie. Waha się ona od 4 (Finnmark, Aust-Agder) do 15 mandatów (Hordaland, Oslo) i w sumie daje 157 mandatów okręgowych. Liczba deputowanych w Stortingu wynosi 165, a 8 mandatów rozdzielanych jest między partie polityczne na szczeblu krajowym, jako tzw. mandaty wyrównawcze. W obu podziałach (okręgowym i krajowym) stosuje się zmodyfikowaną metodę Sainte-Laguë. Mandaty wyrównawcze mają niwelować różnicę pomiędzy sumą głosów oddanych na daną partię w skali kraju, a liczbą mandatów przypadających jej z rozdziału w okręgach wyborczych. W założeniu ma to wzmocnić zasadę równości wyborów w sensie materialnym i stanowić pewną rekompensatę dla partii o rozproszonym elektoracie. W podziale mandatów wyrównawczych uczestniczą partie, które uzyskały w skali kraju przynajmniej 4% ważnie oddanych głosów i przynajmniej jeden mandat w okręgu wyborczym.

Pełnomocnictwa deputowanych potwierdzane są przez parlament na pierwszym posiedzeniu po wyborach, na podstawie rekomendacji wystawianych przez 16-osobową Komisję Pełnomocnictw, wybraną przez poprzedni Storting. Na pierwszym posiedzeniu dokonuje się ponadto wyborów gremiów kierowniczych Stortingu, Lagtingu i Odelstingu, z których prezydenci i wiceprezydenci tworzą 6-osobowe Prezydium Stortingu. Koordynuje ono całość prac związanych z funkcjonowaniem parlamentu i reprezentuje go w kontaktach z innymi organami państwa. Prezydent Stortingu zwyczajowo stoi na straży przestrzegania konwenansów konstytucyjnych i parlamentarnych, dopełniających przepisy konstytucji pisanej.

Na pierwszym posiedzeniu nowo wybranego parlamentu wyłoniona zostaje również 37-osobowa Komisja Wyborcza, której zadaniem jest przygotowanie rekomendacji dotyczących mianowania członków resortowych komisji stałych oraz innych komisji Stortingu. Deputowani rozdzieleni zostają pomiędzy 12 komisji stałych: Energii i Przemysłu (16 członków), Finansową (16), ds. Konsumentów i Administracji (10), Obrony (10), Sprawiedliwości (10), ds. Kościoła i Oświaty (14), Władzy lokalnej i Ochrony Środowiska (14), Rolnictwa (12), Transpor-

tu (14), Marynarki i Rybołówstwa (12), ds. Socjalnych (15), Spraw Zagranicznych i Konstytucji (12). Charakterystyczny jest brak wśród nich komisji ustawodawczej, występującej w zdecydowanej większości parlamentów europejskich. Komisja Wyborcza wyłania także członków Rozszerzonej Komisji Spraw Zagranicznych i Konstytucji (§ 13 regulaminu Stortingu). W jej skład wchodzą: członkowie stałej Komisji Spraw Zagranicznych i Konstytucji, prezydent i wiceprezydent Stortingu, przewodniczący stałej Komisji Obrony oraz 11 innych członków, razem 26 osób. Jej zadaniem jest omawianie z przedstawicielami rządu najważniejszych kwestii polityki zagranicznej, polityki obronnej i handlu zagranicznego, i może być zwoływana między sesjami Stortingu. Posiedzenia Komisji są tajne, chyba że wyraźnie stwierdzi się o ich jawności. Komisja nie może podejmować żadnych decyzji w imieniu Stortingu, lecz formułuje rekomendacje, a na żądanie przynajmniej 4 deputowanych sprawy przez nią rozpatrywane są przedstawiane Stortingowi, który decyduje o jawnym lub tajnym ich omawianiu.

Komisja Wyborcza mianuje członków Komisji Kontroli w liczbie od 8 do 12 osób, z zachowaniem proporcji reprezentacji poszczególnych partii (§ 9 regulaminu Stortingu). Komisja ma za zadanie sformułowanie rekomendacji dotyczących m.in. protokołów Rady Państwa (rządu) i raportów dotyczących mianowania wyższych urzędników publicznych, sprawozdań rewidentów Królestwa, rocznego raportu rewidentów o ich działalności, w tym o kontroli rachunków Królestwa, kontroli zarządzania przedsiębiorstwami będącymi własnością państwa oraz skarg osób prywatnych przesłanych do Stortingu. Komisja ta, na mocy uchwały Stortingu z 12 czerwca 1981 r., powoływana jest na okres kadencji parlamentu. Komisja Protokolarna, która do 1972 r. była stałą komisją złożoną z deputowanych Odelstingu, od tamtego czasu zmieniła swój charakter. Dzisiaj powoływana jest jedynie w przypadku wszczęcia procesu odpowiedzialności konstytucyjnej. Na mocy rekomendacji zasiadających w Komisji Wyborczej członków Odelstingu, dokonuje on mianowania członków komisji spośród swoich deputowanych (§ 14 pkt a regulaminu Stortingu). Komisja formułuje rekomendację, na podstawie której Odelsting decyduje o formalnym wszczęciu postępowania przed Trybunałem Królestwa, zgodnie z § 86 konstytucji Królestwa. W związku z tym, że w praktyce ustrojowej ostatnich lat takie postępowanie nie miało miejsca, od ponad 20 lat nie powołuje się Komisji Protokolarnej.

Norweska tradycja parlamentarna nie przywiązuje szczególnej uwagi do terminu „kadencja", który nie występuje ani w konstytucji, ani w innych aktach prawnych. Można jednak stwierdzić, że deputowani wybierani są na okres 4 lat i tworzą Storting (§ 71 konstytucji), który nie może być rozwiązany przed upływem tego okresu. Od 1815–16 r. ukształtował się zwyczaj numerowania kolejnych Stortingów zbierających się początkowo raz na trzy lata, od 1869 r. rokrocznie. Przyjmuje się, że wybrany w 1993 r. parlament jest 138, 139, 140 i 141 Stortingiem w kolejności[12].

Kompetencje parlamentu określone w konstytucji, szczególnie w § 75, można podzielić na ustawodawcze, finansowo-budżetowe i kontrolne. Do materii ustawowej należą ważne kwestie funkcjonowania i statusu organów państwa i urzędników publicznych, sfera praw i obowiązków obywatelskich oraz relacji pomiędzy obywatelami a urzędami i organami państwa, niektóre sprawy finansów publicznych, kodeksy i zbiory praw oraz regulacje dotyczące gospodarki i handlu. Parlament w ramach konstytucji może decydować o rozszerzeniu materii ustawowej. Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje rządowi oraz deputowanym Odelstingu. Druga część parlamentu — Lagting — spełnia w procesie ustawodawczym specyficzną rolę „wyższej izby"[13] i na tym przede wszystkim polega modyfikacja w funkcjonowaniu jednoizbowego Stortingu. Uchwały plenarne są aktami normatywnymi, którymi m.in. dokonywane są zmiany w konstytucji, podejmowane decyzje w sprawie akcesu Norwegii do najważniejszych organizacji międzynarodowych czy przyjmowane regulacje budżetowo-finansowe, w tym: coroczny budżet finansowy państwa, budżet ubezpieczeń społecznych, coroczny plan finansowy odnoszący się do całej gospodarki i poziomu życia społeczeństwa oraz inne dokumenty związane z budżetem. Formę uchwały może mieć jedynie określenie należności finansowych obywateli wobec państwa, podatki lokalne muszą być nałożone w drodze ustawowej.

Kwestie dotyczące aktywności budżetowo-finansowej Stortingu uregulowane są w konstytucji, regulaminie parlamentu i przede wszystkim w specjalnym regulaminie asygnowań Stortingu. Jest to unikalny

[12] Na temat kadencji, sesji i posiedzeń Stortingu patrz: J. Osiński *Storting — Parlament Królestwa Norwegii*. Warszawa 1993 s. 17–19.

[13] J. Osiński *Storting... op. cit*. s. 20–23.

akt regulujący szczegółowo tryb stanowienia dokumentów budżetowych, ich formy oraz ustalający obowiązki poszczególnych organów w trakcie tworzenia budżetu. Regulamin ustanawia także dokładne daty zakończenia poszczególnych stadiów opracowywania dokumentów budżetowych. Do powinności Stortingu należy ustalanie podatków, ceł, opłat i innych należności wobec państwa, które pozostają w mocy do 31 grudnia następnego roku, asygnowanie pieniędzy potrzebnych na pokrycie wydatków publicznych, udzielanie pożyczek na kredyt państwa oraz nadzorowanie spraw finansowych Królestwa (§ 75 pkt. a–d konstytucji). Debata budżetowa dominuje podczas sesji jesiennej Stortingu, a propozycja budżetu powinna być złożona przez rząd najpóźniej w ciągu czterech dni po otwarciu sesji. Oficjalnym tego przejawem jest exposé ministra finansów wygłoszone w parlamencie. Szczegółowe prace nad budżetem prowadzą następnie komisje stałe, koordynowane przez komisję finansów. Przed ostatecznym uchwaleniem dokumentów budżetowych odbywają się trzy debaty plenarne: debata finansowa, debata nad rekomendacjami komisji oraz debata bilansowa[14]. Uchwalenie dokumentów następuje w połowie grudnia. Mają one formę uchwały plenarnej nie wymagają zatem podpisu monarchy i obowiązują od 1 stycznia następnego roku.

W norweskiej praktyce ustrojowej ukształtowało się szereg instytucji i mechanizmów kontrolnych opartych na przepisach konstytucyjnych lub konwenansach[15]. Sama zasada politycznej odpowiedzialności rządu przed Stortingiem nie ma umocowania w konstytucji pisanej i oparta jest na zwyczaju konstytucyjnym, którego początki sięgają 1884 r. Konstytucyjnie parlament został wyposażony w prawo żądania protokołów Rady Państwa oraz publicznych sprawozdań i dokumentów związanych z działaniami rządu (§ 75 pkt f konstytucji), parlament musi być informowany przez rząd o wszystkich umowach i traktatach podpisanych z innymi państwami (§ 75 pkt g). Storting ma prawo żądać osobistego stawiennictwa w sprawach ważnych dla państwa (§ 75 pkt h) nie tylko od osób pełniących funkcje publiczne, ale także od każdego obywatela. Podobnym prawem, na mocy § 48 pkt 2

[14] Szerzej na temat prac nad dokumentami budżetowymi w Stortingu patrz: J. Osiński *Parlament i rząd*..., *op. cit*. s. 193–199.

[15] Por. M. Grzybowski *Współczesny parlamentaryzm skandynawski*. „Zeszyty Naukowe UJ. Prace z Nauk Politycznych" 1988 z. 32 s. 112–115.

regulaminu Stortingu, dysponuje Odelsting. Parlament mianuje pięciu rewidentów, których zadaniem jest kontrola rachunków publicznych za miniony rok (§ 75 pkt k). Ważnym konstytucyjnym instrumentem kontroli jest debata nad mową tronową monarchy, wygłaszaną corocznie na otwarcie sesji jesiennej Stortingu, oraz, często odbywane, debaty nad polityką zagraniczną rządu. Istotne są uprawnienia kontrolne stałych komisji parlamentu[16]. Deputowanym, indywidualnie, przysługuje prawo zgłaszania interpelacji, uzasadnianych zapytań oraz zapytań do rządu lub poszczególnych jego członków. Interpelacje zgłaszane są w Stortingu od 1885 r., a szczegółowe kwestie dotyczące ich składania normują przepisy regulaminu parlamentu (§§ 50–53). Uzasadniane zapytania (istniały do 1989 r.) były specyficzną pośrednią formą pomiędzy interpelacjami a zapytaniami, wprowadzoną do praktyki parlamentarnej w 1922 r.[17] Największą popularnością wśród członków Stortingu cieszą się zapytania, zgłaszane podczas „godziny pytań", odbywającej się w każdą środę na posiedzeniu plenarnym. Daje to deputowanym możliwość uzyskania autorytatywnej informacji od członków rządu i ewentualnej polemiki. W trakcie kadencji parlamentu zgłaszanych jest ok. 80–100 interpelacji oraz ponad 2000 zapytań. W założeniu mają one zwracać uwagę na potrzebę modyfikacji działań rządu i poszczególnych ministrów, a także usprawnić przepływ informacji między agendami rządowymi a parlamentem, czyli przyświeca im cel bardziej pragmatyczny niż polityczno-ideologiczny.

Ważnymi instytucjami pośredniej kontroli rządu i administracji są urzędy rzeczników praw (ombudsman), z których szczególne znaczenie z punktu widzenia działalności kontrolnej parlamentu ma Ombudsman Stortingu ds. administracji publicznej. W sumie w Norwegii funkcjonuje pięciu rzeczników praw[18].

Władzę wykonawczą konstytucja powierza królowi, który nie ponosi odpowiedzialności za podejmowane decyzje. Odpowiedzialność spoczywa na Radzie Państwa (rządzie), którą król formalnie powołuje. Zgodnie jednak z konwenansem konstytucyjnym funkcję premiera otrzymuje lider partii mającej najwięcej mandatów w Stortingu, a na

[16] Szerzej patrz: J. Osiński *Parlament i rząd... op. cit.* s. 212–214.

[17] Por. J. Osiński *Interpelacje i zapytania w norweskim Stortingu*. „Państwo i Prawo" 1988 z. 4 s. 89–96.

[18] Zob. J. Osiński *Parlament i rząd... op. cit.* s. 218–219.

jego wniosek monarcha akceptuje pozostałych członków Rady Państwa. Przepisy konstytucji wymieniają także inne prerogatywy monarchy, który jest m.in. głową norweskiego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, sprawuje najwyższe dowództwo armii i floty, stosuje prawo łaski, zwołuje nadzwyczajne sesje parlamentu, dysponuje prawem weta zawieszającego wobec ustaw Stortingu, mianuje po wysłuchaniu Rady wszystkich urzędników cywilnych, kościelnych i wojskowych oraz wydaje rozporządzenia prowizoryczne, obowiązujące do następnego Stortingu. W praktyce, część z tych uprawnień jest dziś realizowana przez premiera i rząd, a większość oficjalnych decyzji króla musi być kontrasygnowana przez odpowiedniego ministra.

Częstotliwość występowania rządów cieszących się domniemanym zaufaniem większości parlamentarnej, a więc faktycznie rządów mniejszościowych, jak również niemożność rozwiązania parlamentu przed upływem kadencji, powodują, że monarcha w warunkach norweskich nie jest jedynie autorytetem moralnym i symbolem władzy państwowej. Odgrywa rolę moderatora rządów mniejszościowych, osoby poszukującej konsensualnych rozwiązań w relacjach między partiami politycznymi przy formowaniu kolejnych rządów. Kolejni królowie z dynastii oldenburskiej z linii Sonderburg–Glüksburg zasiadający na tronie niepodległej Norwegii: Håkon VII (1905–1957), Olav V (1957–1991) i obecny monarcha, Harald V, nie stronili od roli mediatorów w trakcie tworzenia rządów mniejszościowych, stojąc równocześnie na straży konwenansów konstytucyjnych i przepisów konstytucji. Z jednej więc strony, monarcha utracił na rzecz premiera i rządu znaczną część konstytucyjnych uprawnień, z drugiej jednak praktyka ustrojowa ukształtowała nowe dziedziny, w których monarcha realnie wpływa na charakter i stabilność całego systemu ustrojowego.

Istnienie norweskich rządów mniejszościowych wynikało w pierwszym okresie niepodległości (lata 1920–45) z niechęci partii prawicowo-centrowych (*Høyre, Venstre, Bondepartiet*) do tworzenia rządów koalicyjnych oraz lojalności wobec mniejszościowych gabinetów tworzonych przez którąś z tych partii. Łączyła je również niechęć wobec Norweskiej Partii Pracy i dążenie do ograniczenia jej wpływów. W wymienionym okresie istniało 13 rządów mniejszościowych o zróżnicowanym, acz formalnie jednopartyjnym, poparciu parlamentarnym. Średni okres trwania rządu wynosił 19 miesięcy, a ich zmiany nie

prowadziły do destabilizacji systemu ustrojowego.Występowanie rządów mniejszościowych współcześnie (faktycznie od 1961 r.) spowodowane jest czynnikami strukturalnymi oraz konsensowym charakterem kultury politycznej dominującym wśród elit politycznych. Dwublokowy system partyjny sprawia, że ani blok lewicowy (Norweska Partia Pracy i Socjalistyczna Partia Lewicy), ani blok partii mieszczańskich (*Senterpartiet, Høyre, Kristelig, Folkeparti, Venstre* — Partia Centrum, Partia Konserwatywna, Chrześcijańska Partia Ludowa, Partia Liberalna), nie posiadają aktualnie bezwzględnej większości w Stortingu. Po wyborach w 1993 r. pierwszy z bloków ma 80 ze 165 mandatów, drugi zaś 74. Ważne w tym układzie 10 mandatów posiada Partia Postępu, która nie podejmuje współpracy z żadnym z bloków. W tym sensie Norwegia jest „skazana" na rządy mniejszościowe i taki właśnie charakter ma obecny rząd Partii Pracy, powołany 3 listopada 1990 r. i przebudowany po ostatnich wyborach. Podobny układ istniał od wspomnianego 1961 r., a z funkcjonujących w tym okresie rządów, tylko gabinet K. Willocha w latach 1983–85 miał poparcie większości parlamentarnej, pozostałe 12 rządów były mniejszościowe.

Aktualnie Rada Państwa (rząd) składa się z premiera oraz osiemnastu ministrów, stojących na czele ministerstw, których liczba jest w Norwegii stabilna. Są to: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Przemysłu i Energetyki, Ministerstwo Obrony, Ministerstwo Rolnictwa, Ministerstwo Rządu Lokalnego i Pracy, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Transportu i Komunikacji, Ministerstwo Edukacji, Badań i Spraw Kościoła, Ministerstwo Kultury, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Handlu i Żeglugi, Ministerstwo Spraw Dziecka i Rodziny, Ministerstwo Spraw Socjalnych, Ministerstwo Administracji Rządowej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Rybołówstwa oraz Ministerstwo Rozwoju Współpracy. W poszczególnych ministerstwach istnieją stanowiska sekretarzy stanu, którzy kierują ministerstwami podczas nieobecności ministra lub na jego polecenie. Nie są oni jednak traktowani jak członkowie rządu, nie mogą zasiadać w ławach rządowych w Stortingu, a także nie mogą występować na zewnątrz w roli kierowników ministerstw. Na posiedzeniach Rady Państwa oraz Rady Królewskiej (tj. rządu obradującego w obecności króla i pełnoletniego następcy tronu), nieobecnego mini-

stra zastępuje inny minister członek rządu. Podczas nieobecności szefa rządu, zastępuje go zwyczajowo minister spraw zagranicznych.

Władza sądownicza opiera się na systemie sądów powszechnych oraz sądach szczególnych. Zdecydowana większość spraw rozstrzygana jest w sądach okręgowych i miejskich, które są sądami pierwszej instancji. Osiem największych miast norweskich (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Drammen, Kristiansand, Fredrikstad oraz łącznie Skien i Porsgrunn) posiadają kolegia sędziowskie składające się z 3 do 29 sędziów zawodowych, na czele z przewodniczącym. Podobnie zorganizowany jest sąd okręgowy dla podstołecznych gmin Asker i Bærum. Pozostałe sądy okręgowe i miejskie mają tylko po jednym zawodowym sędzi. Mianowanie sędziów zawodowych, którzy są traktowani jak wyżsi urzędnicy, należy na mocy § 21 konstytucji do monarchy.

Sądami drugiej instancji są w Norwegii sądy wyższe (*Lagmannsretten*), których jest pięć. Liczą one od 7 do 25 sędziów mianowanych przez monarchę, zaś w swych nazwach nawiązują do średniowiecznych lagtingów. Są to wyższe sądy apelacyjne w sprawach cywilnych i karnych, choć w tych drugich możliwa jest apelacja bezpośrednio do Sądu Najwyższego[19].

Stojący na czele norweskiego wymiaru sprawiedliwości Sąd Najwyższy składa się z przewodniczącego (*Justitiarius*) oraz siedemnastu mianowanych przez monarchę sędziów, wyróżniających się wiedzą i doświadczeniem prawniczym i mających ukończone 30 lat (§ 91 konstytucji). Sąd spełnia trojakie zadania. Po pierwsze, jest najwyższą instancją apelacyjną w sprawach cywilnych i karnych (§ 90 konstytucji). O podjęciu sprawy apelacyjnej decyduje Apelacyjna Komisja Selekcyjna Sądu Najwyższego, biorąc pod uwagę wysokość sumy będącej przedmiotem sprawy. W Sądzie Najwyższym istnieją dwa równoległe kolegia orzekające składające się z przewodniczącego i czterech sędziów (taki skład sędziowski ukształtował się od 1939 r., wcześniej orzekało 7 sędziów), wśród których są również kobiety mające równe prawa w dostępie do stanowisk sędziowskich.

Po drugie, Sąd Najwyższy na podstawie ukształtowanego zwyczaju konstytucyjnego orzeka o zgodności ustaw z konstytucją[20]. W przypad-

[19] Por. *Administration of Justice in Norway*. Oslo 1980 s. 28.

[20] Por. J. Andenaes *Høyesterett som politisk organ*. „Lov og Rett" 1965 s. 22–43.

danej ustawy z przepisami ustawy zasadniczej, sprawa wniesiona zostaje do rozstrzygnięcia na plenarnym posiedzeniu. W razie uznania większością głosów danej ustawy za niezgodną z konstytucją, Storting ma obowiązek dokonania stosownych zmian. Jeśli w tym czasie parlament nie obraduje na sesji, zmiany dokonywane są przy zastosowaniu tzw. ustawodawstwa prowizorycznego, wydawanego przez króla i obowiązującego do najbliższej sesji (§ 17 konstytucji). Sąd bada także konstytucyjność rozporządzeń prowizorycznych, a w przypadku stwierdzenia uchybień, zmiany wnosi bądź władza wykonawcza, bądź parlament, dokonując przeglądu wydanych rozporządzeń na najbliższej sesji. Jeśli dodać, że decyzje centralnych organów administracji, choć z pewnymi wyjątkami, można zaskarżać do sądów okręgowych i miejskich, wyłania się spójny system sądowej kontroli działań i decyzji administracyjnych w aspekcie jej zgodności z obowiązującym prawem i normami zwyczajowymi.

Po trzecie, zgodnie z §§ 86 i 87, sędziowie Sądu Najwyższego wchodzą w skład Trybunału Królestwa (*Riksretten*), który rozstrzyga w sprawach wniesionych przez Odelsting przeciwko członkom Rady Państwa, Sądu Najwyższego i deputowanym Stortingu. Chociaż tryb ten od dawna nie był stosowany (ostatni raz zastosowano go wobec premiera Abrahama Berge i członków jego rządu w latach 1926–27), to jednak ma znaczenie dla charakterystyki norweskich instytucji sądowniczych.

Rekapitulując powyższe uwagi należy podkreślić, że próba oceny modelu i funkcjonowania norweskiego systemu ustrojowego jedynie na podstawie przepisów, najstarszej w Europie, konstytucji byłaby siłą rzeczy niepełna. (Problem ten dotyczy zresztą także innych państw posiadających tzw. „stare" konstytucje.) Konstytucja nie zawiera bowiem uregulowań dotyczących wielu instytucji (np. partii politycznych, grup nacisku, w tym szczególnie organizacji pracobiorców i pracodawców, organów samorządu terytorialnego) i mechanizmów politycznych, wywierających współcześnie decydujący wpływ na dynamikę systemu ustrojowego. W norweskiej praktyce ustrojowej tę „lukę" wypełniają konwenanse konstytucyjne, które „uzupełniają" lub „rozszerzają" postanowienia konstytucji. Dotyczy to np. zasady politycznej odpowiedzialności rządu przed Stortingiem, zwyczaju desygnowania przez monarchę na premiera lidera zwycięskiej partii w wyborach do parlamentu czy instytucji samorządu terytorialnego.

KONSTYTUCJA KRÓLESTWA NORWEGII*

uchwalona przez Zgromadzenie Konstytucyjne
w Eidsvold 17 maja 1814 r.,

z poźniejszymi zmianami, ostatnia z 19 czerwca 1992 r., nr 463

A. O FORMIE PAŃSTWA I RELIGII

§ 1[1]

Królestwo Norwegii jest wolnym, niepodległym, niepodzielnym i niezbywalnym Królestwem. Jego formą rządu jest ograniczona i dziedziczna monarchia.

[1] Treść na mocy rezolucji z 7 czerwca 1905 r. i 18 listopada 1905 r.

§ 2[1]

Wszyscy mieszkańcy Królestwa mają swobodę praktyk religijnych.

Religia ewangelicko-augsburska pozostaje oficjalną religią państwa. Mieszkańcy ją wyznający są zobowiązani do wychowywania w niej swoich dzieci.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 21 lipca 1851 r., 3 sierpnia 1897 r., 1 listopada 1956 r., 4 maja 1964 r.

---

* Podstawę niniejszego tłumaczenia stanowił tekst konstytucji w języku norweskim — *Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17 de Mai 1814* — opublikowany przez Grøndahl Dreyer Lovdata w 1992 r., uwzględniający stan prawny na dzień 19 czerwca 1992 r. Uzupełniająco korzystano także z angielskojęzycznej wersji konstytucji, wydanej w listopadzie 1992 r. przez agendę norweskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych NORINFORM.

B. O WŁADZY WYKONAWCZEJ, KRÓLU I RODZINIE KRÓLEWSKIEJ

§ 3[1]

Władza wykonawcza należy do Króla lub Królowej, jeżeli odziedziczyła Koronę zgodnie z zasadami § 6 lub § 7 lub § 48 niniejszej Konstytucji. Gdy władza wykonawcza tak przynależy Królowej, ma ona te wszystkie prawa i obowiązki, które zgodnie z niniejszą Konstytucją i Prawami Królestwa przysługują Królowi.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 4

Król powinien stale wyznawać religię ewangelicko-augsburską, popierać ją i ochraniać.

§ 5

Osoba Króla jest święta; nie może być potępiony ani oskarżony. Odpowiedzialność spoczywa na jego Radzie.

§ 6[1]

Sukcesja tronu następuje w linii prostej, więc tylko dziecko urodzone z legalnego związku małżeńskiego Królowej lub Króla, albo kogoś, kto sam jest uprawniony do sukcesji, może dziedziczyć, przy czym bliższa linia ma pierwszeństwo przed dalszą, a starszy w linii przed młodszym.

Do uprawnionych do sukcesji wlicza się również dziecko nie narodzone, które natychmiast po przyjściu na świat zajmie należne mu miejsce w linii sukcesji.

Prawo sukcesji nie przysługuje jednak nikomu, kto nie jest urodzony w prostej linii pochodzenia od ostatnio panującej Królowej lub Króla lub ich siostry albo brata lub sam nie jest ich, Królowej lub Króla, siostrą lub bratem.

Narodziny Księżniczki lub Księcia, uprawnionych do sukcesji Korony Norwegii, jej lub jego imię i czas urodzin obwieszcza się pierwszemu obradującemu Stortingowi i wciąga do jego protokołu.

Wobec osób urodzonych przed rokiem 1971 stosuje się § 6 Konstytucji w brzmieniu uchwalonym 18 listopada 1905 roku. Wobec osób urodzonych przed rokiem 1990 obowiązuje pierwszeństwo mężczyzny wobec kobiety.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r. i poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 7[1]

W razie braku uprawnionych do sukcesji Księżniczki lub Księcia, Król może zaproponować swego następcę Stortingowi, który ma prawo dokonać własnego wyboru, jeżeli nie zaaprobuje propozycji Króla.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r. i poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r.

§ 8[1]

Wiek pełnoletności Króla określa ustawa[2].

Król ogłasza publicznie o swej pełnoletności niezwłocznie po osiągnięciu określonego ustawą wieku.

[1] Treść na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.

[2] Ustawa z 13 maja 1921 r., nr 2, z późniejszymi zmianami.

§ 9[1]

Król, niezwłocznie po osiągnięciu pełnoletności obejmując rządy, składa przed Stortingiem następującą przysięgę: „Obiecuję i przyrzekam, że będę rządził Królestwem Norwegii zgodnie z jego Konstytucją i Prawami, tak mi dopomóż Wszechmogący i Wszechwiedzący Boże”.

Jeżeli Storting w tym czasie nie obraduje, przysięga składana jest na piśmie w Radzie Państwa i zostaje powtórzona uroczyście przez Króla na pierwszym posiedzeniu Stortingu.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 19 sierpnia 1908 r.

§ 10

(Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 14 marca 1908 r.)

§ 11[1]

Król powinien zamieszkiwać w Królestwie i nie może bez zgody Stortingu przebywać poza Królestwem dłużej niż jednorazowo sześć miesięcy, inaczej utraci swe prawo do Korony.

Król nie może przyjąć żadnej innej korony lub rządu bez zgody Stortingu, udzielanej większością dwóch trzecich głosów.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r. i poprawki do konstytucji z 19 sierpnia 1908 r.

§ 12[1]

Król osobiście wybiera Radę spośród obywateli norweskich posiadających prawa wyborcze. Rada składa się z premiera i co najmniej siedmiu członków.

Więcej niż połowa członków Rady Państwa powinna wyznawać oficjalną religię państwa.

Król rozdziela zadania między członków Rady Państwa według swego uznania. Do zasiadania w Radzie Państwa Król może w nadzwyczajnych okolicznościach, oprócz zwykłych członków Rady Państwa, powołać innych obywateli norweskich, z wyjątkiem członków Stortingu.

Małżonkowie, rodzice i dzieci lub dwoje rodzeństwa, nie mogą jednocześnie zasiadać w Radzie Państwa.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 5 czerwca 1873 r., 30 czerwca 1891, rezolucji z 18 listopada 1905 r., poprawek do konstytucji z 28 kwietnia 1916 r., 24 maja 1919 r. oraz 2 maja 1975 r.

§ 13[1]

W czasie podróży Króla po Królestwie, może on przekazać administrowanie Królestwem Radzie Państwa. Sprawuje ona rząd za Króla i w jego imieniu. Przestrzega ona ściśle postanowień niniejszej Konstytucji, a także szczegółowych dyspozycji, które Król przekazuje w instrukcjach.

Sprawy urzędowe rozstrzyga się w głosowaniu, przy czym w wypadku równości głosów, Premier lub, w razie jego nieobecności, najstarszy rangą spośród obecnych członków Rady Państwa, ma dwa głosy.

Rada Państwa zdaje sprawozdanie Królowi o sprawach, które rozstrzygnęła w taki sposób.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 5 czerwca 1873 r., 30 czerwca 1891 r., rezolucji z 18 listopada 1905 r. oraz poprawki do konstytucji z 18 sierpnia 1911 r.

§ 14[1]

Król może mianować sekretarzy stanu do pomocy członkom Rady Państwa na czas wykonywania ich obowiązków poza Radą. Każdy sekretarz stanu powinien działać w imieniu członka Rady Państwa, któremu jest przydzielony i w granicach przez niego określonych.

[1] Uchylony poprawką do konstytucji z 30 czerwca 1891 r., przywrócony poprawką do konstytucji z 1 czerwca 1976 r.

§ 15

(Uchylony na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.)

§ 16

Król zarządza wszystkie publiczne nabożeństwa kościelne i praktyki religijne, wszystkie spotkania i zgromadzenia o charakterze religijnym i czuwa, aby publiczni nauczyciele religii przestrzegali ustalonych dla nich norm.

§ 17

Król może wydawać i uchylać rozporządzenia dotyczące handlu, ceł, gospodarki i policji; jednak rozporządzenia te nie mogą być sprzeczne z Konstytucją i ustawami uchwalonymi przez Storting (tak, jak stanowią §§ 77, 78 i 79). Obowiązują one prowizorycznie do następnego posiedzenia Stortingu.

§ 18[1]

Król egzekwuje w ogólnym trybie podatki i opłaty ustalone przez Storting.

[1] Treść na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.

§ 19

Król czuwa nad tym, aby własność państwowa i regalia były użytkowane i zarządzane w sposób określony przez Storting i najkorzystniejszy dla dobra ogółu.

§ 20[1]

Król w Radzie Państwa ma prawo łaski wobec przestępców po wydaniu wyroku. Przestępcy przysługuje wybór między przyjęciem łaski Króla albo poddaniem się orzeczonej karze.

W sprawach, które Odelsting wniósł do rozpatrzenia przed Trybunał Królestwa*, prawo łaski może być wykonywane tylko dla uwolnienia od orzeczonej kary śmierci.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 29 listopada 1862 r.

§ 21[1]

Król wybiera i mianuje, po wysłuchaniu opinii Rady Państwa, wszystkich wyższych urzędników cywilnych, kościelnych i wojskowych. Przed dokonaniem nominacji urzędnicy ci składają przysięgę lub, jeżeli ustawa zwalnia ich z przysięgi, uroczyście deklarują posłuszeństwo i wierność Konstytucji i Królowi; jednakże wyżsi urzędnicy, którzy nie są obywatelami norweskimi, mogą być zwolnieni przez ustawę z tego obowiązku. Książęta rodu królewskiego nie mogą piastować wyższych urzędów cywilnych.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 28 czerwca 1889 r., 30 czerwca 1891 r., rezolucji z 18 listopada 1905 r. oraz poprawki do konstytucji z 26 marca 1980 r.

§ 22[1]

Premier i pozostali członkowie Rady Państwa, a także sekretarze stanu mogą być bez konieczności uprzedniego uzyskania orzeczenia sądu zwalniani przez Króla, po wysłuchaniu opinii Rady Państwa. To samo dotyczy wyższych urzędników zatrudnionych w biurach Rady Państwa lub w służbie dyplomatycznej i konsularnej, najwyższych rangą urzędników cywilnych i kościelnych, dowódców pułków i innych

* W oryginale: „Rigsretten”, dosłownie: Sąd Królestwa (przyp. tłum.).

formacji wojskowych, komendantów twierdz i oficerów dowodzących okrętami wojennymi. O przyznaniu emerytury zwolnionym w ten sposób urzędnikom decyduje następny Storting. W międzyczasie otrzymują oni dwie trzecie swego poprzedniego uposażenia.

Inni wyżsi urzędnicy mogą być tylko zawieszani przez Króla i muszą być niezwłocznie postawieni przed sądem, jednak bez orzeczenia sądu nie mogą być zwolnieni lub, wbrew własnej woli, przeniesieni.

Wszyscy wyżsi urzędnicy mogą być zwolnieni bez uprzedniego orzeczenia sądu, gdy osiągną ustaloną przez ustawę granicę wieku. Ustawa może określić, że takimi wyższymi urzędnikami nie są sędziowie mianowani dożywotnio.

[1] Zmiany na mocy poprawki do konstytucji z 5 czerwca 1873 r., rezolucji z 18 listopada 1905 r., poprawek do konstytucji z 18 sierpnia 1911 r., 1 czerwca 1976 r. i 8 maja 1992 r. nr 317.

§ 23[1]

Król może, komu uzna za stosowne, nadawać ordery w nagrodę za wybitne zasługi, co musi być publicznie ogłoszone; jednak nie może nadawać rang i tytułów innych niż przypisane do danego urzędu. Nadanie orderu nie zwalnia nikogo z ogólnych obowiązków i powinności obywatelskich, nie daje również pierwszeństwa w dostępie do wyższych urzędów państwowych. Wyżsi urzędnicy honorowo zwolnieni z urzędów zatrzymują tytuły i rangi przypisane urzędowi. Nie dotyczy to jednak członków Rady Państwa i sekretarzy stanu.

Żadne osobiste lub mieszane, dziedziczne przywileje nie mogą być odtąd komukolwiek przyznane.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 21 maja 1920 r. i 1 czerwca 1976 r.

§ 24

Król wybiera i zwalnia według własnego uznania służbę królewską i personel Dworu Królewskiego.

§ 25[1]

Król jest naczelnym dowódcą sił lądowych i morskich Królestwa. Siły te nie mogą być zwiększone lub zredukowane bez zgody Stortingu.

Nie mogą być też przekazane na służbę obcych mocarstw, a siły zbrojne żadnego obcego mocarstwa, z wyjątkiem oddziałów pomocniczych dla obrony przed atakiem wroga, nie mogą być wprowadzone do Królestwa bez zgody Stortingu.

Jednostki ochotników rezerwy i inne oddziały, które nie mogą być zaliczane do wojsk liniowych, nie mogą być nigdy użyte poza granicami Królestwa bez zgody Stortingu.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r., poprawek do konstytucji z 14 marca 1908 r., 9 listopada 1917 r.

§ 26[1]

Król ma prawo zarządzać mobilizację, rozpocząć wojnę w obronie kraju i zawrzeć pokój, a także zawierać i wypowiadać umowy oraz wysyłać i przyjmować przedstawicieli dyplomatycznych.

Traktaty w sprawach szczególnie ważnych oraz we wszystkich wypadkach traktaty, których wejście w życie wymaga zgodnie z Konstytucją nowej ustawy lub decyzji Stortingu, nabierają mocy po wyrażeniu na nie zgody przez Storting.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r. oraz poprawek do konstytucji z 9 listopada 1917 r. i 10 kwietnia 1931 r.

§ 27[1]

Wszyscy członkowie Rady Państwa powinni, jeżeli nie zachodzą prawnie uzasadnione powody nieobecności, uczestniczyć w posiedzeniach Rady Państwa, a żadna uchwała nie może być podjęta, jeżeli więcej niż połowa członków nie jest obecnych.

Członek Rady Państwa, który nie wyznaje oficjalnej religii państwa, nie bierze udziału w dyskusjach nad sprawami, które dotyczą Kościoła Państwowego.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r. i poprawki do konstytucji z 24 maja 1919 r.

§ 28[1]

Propozycje dotyczące mianowania na wyższe urzędy i inne ważne sprawy przedstawiane są w Radzie Państwa przez członka, do którego zakresu działania należą, i sprawy te powinny być przez niego załat-

wione zgodnie z rozstrzygnięciem podjętym w Radzie Państwa. Jednak sprawy ściśle odnoszące się do dowództwa wojskowego mogą być, w stopniu określonym przez Króla, wyłączone od rozpatrywania w Radzie Państwa.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 24 marca 1911 r.

§ 29[1]

Jeżeli członek Rady Państwa nie może z prawnie uzasadnionego powodu być na posiedzeniu i przedstawić spraw należących do jego zakresu działania, mogą one być przedstawione przez innego członka, którego Król w tym celu wyznaczy.

Jeżeli z prawnie uzasadnionych powodów na posiedzeniu nie jest obecna więcej niż połowa ustalonej liczby członków, do zajęcia miejsc w Radzie Państwa tymczasowo wyznacza się wymaganą liczbę innych mężczyzn i kobiet.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r. i poprawki do konstytucji z 10 marca 1922 r.

§ 30[1]

W Radzie Państwa prowadzony jest protokół ze wszystkich rozpatrywanych spraw. Sprawy dyplomatyczne, które rozstrzygane są w Radzie Państwa z zachowaniem tajemnicy, umieszczane są w specjalnym protokole. To samo dotyczy tych spraw dowództwa wojskowego, o których Rada Państwa rozstrzygnęła z zachowaniem tajemnicy.

Każdy, kto zasiada w Radzie Państwa, ma obowiązek otwarcie wypowiadać swoją opinię, a Król zobowiązany jest jej wysłuchać. Niemniej Król podejmuje decyzję według własnego uznania.

Jeżeli któryś z członków Rady Państwa jest zdania, że decyzja Króla koliduje z formą państwa lub Prawami Królestwa, lub jest jawnie szkodliwa dla Królestwa, jego obowiązkiem jest złożyć wyraźny protest oraz dołączyć swoją opinię do protokołu. Kto nie zaprotestuje w podobny sposób, uznany będzie za akceptującego decyzję Króla i poniesie za to odpowiedzialność w sposób, który zostanie następnie określony oraz może zostać postawiony przez Odelsting w stan oskarżenia przed Trybunałem Królestwa.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 24 marca 1911 r.

§ 31[1]

Wszystkie decyzje podjęte przez Króla wymagają dla swej ważności kontrasygnaty. Decyzje dotyczące dowództwa wojskowego są kontrasygnowane przez tego, kto przedstawiał sprawę, zaś inne przez Premiera lub, gdy był on nieobecny, przez najstarszego rangą obecnego członka Rady Państwa.

[1] Zmiany na mocy poprawki do konstytucji z 5 czerwca 1873 r., rezolucji z 18 listopada 1905 r. oraz poprawki do konstytucji z 15 sierpnia 1911 r.

§ 32[1]

Decyzje podjęte przez Rząd podczas nieobecności Króla sporządzane są w imieniu Króla i podpisywane przez Radę Państwa.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 5 czerwca 1873 r. i 30 czerwca 1891 r. oraz rezolucji z 18 listopada 1905 r.

§ 33

(Uchylony rezolucją z 12 sierpnia (24 października) 1908 r.)

§ 34[1]

Król wydaje przepisy dotyczące tytułów dla osób uprawnionych do dziedziczenia Korony.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 35[1]

Następca tronu po ukończeniu 18 lat staje się uprawnionym do zasiadania w Radzie Państwa, lecz bez prawa głosu lub odpowiedzialności.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 36[1]

Księżniczka lub Książę uprawnieni do dziedziczenia Korony Norwegii nie mogą zawierać związku małżeńskiego bez zgody Króla. Nie

mogą również przyjąć innej korony lub rządu bez zgody Króla i Stortingu; zgoda Stortingu jest udzielana większością dwóch trzecich głosów.

Jeżeli Księżniczka lub Książę postąpią wbrew tej zasadzie, tracą oni i ich potomkowie prawo do Tronu Norwegii.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 19 sierpnia 1908 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 37

Książęta i Księżniczki krwi nie są odpowiedzialni osobiście przed nikim oprócz Króla lub kogoś, kogo Król do ich sądzenia wyznaczy.

§ 38

(Uchylony na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.)

§ 39[1]

Jeżeli Król umrze, a następca tronu jest jeszcze niepełnoletni, Rada Państwa niezwłocznie zwołuje Storting.

[1] Treść na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.

§ 40[1]

Do czasu zebrania się Stortingu i zorganizowania rządu na czas niepełnoletności Króla, Rada Państwa kieruje administracją Królestwa zgodnie z Konstytucją.

[1] Treść na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.

§ 41[1]

W razie nieobecności Króla w Królestwie, chyba że sprawuje on dowództwo w polu, lub w razie choroby Króla, która nie pozwala mu zajmować się rządem, najbliższy uprawniony do sukcesji tronu, o ile osiągnął już wiek wymagany dla pełnoletności Króla, poprowadzi rząd jako tymczasowy wykonawca władzy królewskiej. W przeciwnym razie administracją Królestwa pokieruje Rada Państwa.

[1] Zmiany na mocy poprawki do konstytucji z 10 stycznia 1863 r., rezolucji z 18 listopada 1905 r. oraz poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 42

(Uchylony rezolucją z 18 listopada 1905 r.)

§ 43[1]

Storting dokonuje wyboru kuratorów, którzy pokierują rządem w imieniu niepełnoletniego Króla.

[1] Treść na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.

§ 44[1]

Księżniczka lub Książę, który w wypadkach wymienionych w § 41 kieruje rządem, składa przed Stortingiem na piśmie przysięgę następującej treści: „Obiecuję i przyrzekam, że będę prowadził rząd zgodnie z Konstytucją i Prawami, tak mi dopomóż Wszechmogący i Wszechwiedzący Boże".

Jeżeli Storting nie obraduje, przysięga składana jest w Radzie Państwa i przedkładana później następnemu Stortingowi.

Księżniczka lub Książę, który raz złożył przysięgę, nie powtarza jej ponownie.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r., poprawek do konstytucji z 19 sierpnia 1908 r., 8 kwietnia 1910 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 45

Kuratorzy składają Królowi i Stortingowi sprawozdanie, niezwłocznie po zakończeniu sprawowania kierownictwa rządem.

§ 46[1]

Jeżeli powołane do tego osoby nie spełnią obowiązku niezwłocznego zwołania Stortingu, zgodnie z § 39, to po upływie czterech tygodni zarządzenie tego zwołania staje się bezwarunkowym obowiązkiem Sądu Najwyższego.

[1] Treść na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r.

§ 47[1]

Storting określa kierowanie edukacją Króla w okresie jego niepełnoletności, jeżeli oboje rodziców zmarło i żadne z nich nie pozostawiło jakichkolwiek pisemnych dyrektyw.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r., poprawek do konstytucji z 11 czerwca 1951 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 48[1]

Jeżeli wygasła Królewska Linia i nie został wyznaczony żaden Następca Tronu, nowa Królowa lub Król zostaje wybrany przez Storting. W międzyczasie władza wykonawcza jest realizowana zgodnie z § 40.

[1] Zmiany na mocy rezolucji z 18 listopada 1905 r. i poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550.

C. O PRAWACH OBYWATELI I WŁADZY USTAWODAWCZEJ

§ 49

Lud sprawuje władzę ustawodawczą poprzez Storting, który składa się z dwóch części, Lagtingu i Odelstingu.

§ 50[1]

Uprawnieni do głosowania są obywatele norwescy, mężczyźni i kobiety, którzy najpóźniej w roku wyborów ukończyli 18 lat życia.

Ustawa określa, w jakim stopniu są uprawnieni do głosowania ci obywatele norwescy, którzy w dniu wyborów zamieszkują poza Królestwem, lecz spełniają powyższe warunki.

Ustawa określa reguły dotyczące prawa głosowania osób spełniających powyższe warunki, ale w dniu wyborów wyraźnie cierpiących na poważne osłabienie stanu umysłowego lub obniżenie stopnia świadomości.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 31 marca 1821 r., 4 lipca 1884 r., 30 kwietnia 1898 r., 1 lipca 1907 r., 7 lipca 1913 r., 6 listopada 1920 r., 29 maja 1928 r., 13 czerwca 1946 r., 24 listopada 1967 r., 30 maja 1972 r., 23 listopada 1978 r. i 17 stycznia 1980 r.

§ 51[1]

Ustawa określa reguły dotyczące prowadzenia spisów wyborców i rejestracji w spisach osób uprawnionych do głosowania.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 28 czerwca 1889 r. i 16 grudnia 1899 r.

§ 52

(Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 26 października 1945 r.)

§ 53[1]

Prawa głosu pozbawione są osoby:

a) skazane za przestępstwa kryminalne zgodnie z przepisami ustaw;

b) które przeszły na służbę obcego mocarstwa bez zgody Rządu;

d) którym udowodniono kupno głosów, sprzedaż własnego głosu lub głosowanie więcej niż w jednym obwodzie wyborczym.

[1] Punkt „c" uchylony poprawką do konstytucji z 23 kwietnia 1959 r., punkt „e" uchylony poprawką do konstytucji z 17 stycznia 1980 r.

§ 54[1]

Wybory* odbywają się co cztery lata. Przeprowadza się je do końca miesiąca września.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 13 sierpnia 1857 r., 24 kwietnia 1869 r., 11 czerwca 1898 r., 25 maja 1905 r., 8 czerwca 1907 r., 22 kwietnia 1938 r. i 10 lutego 1959 r.

§ 55[1]

Wybory** przeprowadza się w sposób określony przez ustawę. Spory dotyczące prawa głosowania rozstrzygane są przez Komisję Wyborczą, której decyzje podlegają zaskarżeniu do Stortingu.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 16 grudnia 1899 r. i 25 maja 1905 r.

---

* W oryginale: „Valgthingene", dosłownie: zgromadzenia wyborcze. Konstytucja zachowuje ten dziewiętnastowieczny termin, odpowiadający ówczesnym realiom wyborów odbywających się podczas zgromadzeń obywateli. Dziś wyborcy oczywiście głosują w lokalach wyborczych (przyp. tłum.).

** Zob. przypis do § 54 (przyp. tłum.).

§ 56

(Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 23 marca 1972 r.)

§ 57[1]

Liczba deputowanych wybieranych do Stortingu wynosi 165.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 25 maja 1905 r., 13 marca 1907 r., 6 lipca 1917 r., 5 grudnia 1919 r., 23 listopada 1923 r., 26 listopada 1952 r., 30 maja 1972 r., 27 lipca 1984 r., nr 1479 oraz 10 czerwca 1988 r., nr 455.

§ 58[1]

Każda prowincja stanowi okręg wyborczy.

157 deputowanych do Stortingu wybieranych jest w okręgach wyborczych, a pozostałym 8 przydzielane są mandaty wyrównawcze.

Mandaty deputowanych do Stortingu rozdzielone są pomiędzy okręgi wyborcze Królestwa następująco: z prowincji Østfold wybiera się 8, z Oslo 15, z prowincji Akershus 12, z prowincji Hedmark 8, z prowincji Oppland 7, z prowincji Buskerud 7, z prowincji Vestfold 7, z prowincji Telemark 6, z prowincji Aust-Agder 5, z prowincji Rogaland 10, z prowincji Hordaland 15, z prowincji Sogn og Fjordane 5, z prowincji Møre og Romsdal 10, z prowincji Sør-Trøndelag 10, z prowincji Nord-Trøndelag 6, z prowincji Nordland 12, z prowincji Troms 6 i z prowincji Finnmark 4.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 26 listopada 1859 r., 26 maja 1866 r., 6 czerwca 1878 r., 1 lipca 1884 r., 22 listopada 1902 r., 25 maja 1905 r., 6 lipca 1917 r., 5 grudnia 1919 r., 23 listopada 1923 r., 16 listopada 1952 r., 30 maja 1972 r., 27 lipca 1984 r., nr 1479 i 10 czerwca 1988 r., nr 455.

§ 59[1]

Każda gmina stanowi odrębny obwód głosowania.

Wybory* przeprowadza się odrębnie w każdym obwodzie głosowania. W wyborach głosuje się bezpośrednio na deputowanych do Stortingu i ich zastępców dla całego okręgu wyborczego.

* Zob. przypis do § 54 (przyp. tłum.).

Wybory deputowanych w okręgach wyborczych oparte są na reprezentacji proporcjonalnej, a mandaty rozdzielane są między partie według następujących reguł.

Ogólna liczba głosów oddanych na każdą partię w poszczególnych okręgach wyborczych zostaje podzielona przez 1,4,3,5,7 i tak dalej, tyle razy, ile mandatów dana partia spodziewa się otrzymać. Partia, która zgodnie z powyższym uzyska najwyższy iloraz, otrzymuje pierwszy mandat, drugi mandat przydzielany jest partii z drugim najwyższym ilorazem i tak dalej, aż wszystkie mandaty zostaną rozdzielone. Jeżeli kilka partii uzyska ten sam iloraz, o przydziale mandatu decyduje losowanie. Listy związane są zabronione.

Mandaty wyrównawcze są rozdzielane między partie biorące udział w takim rozdziale na podstawie stosunku między ogólnymi liczbami głosów oddanych na pojedyncze partie w całym Królestwie tak, aby osiągnąć możliwie najwyższy stopień proporcjonalności wśród partii. Przez odpowiednie zastosowanie do całego Królestwa i do uczestniczących w podziale wyrównawczym partii reguł, dotyczących rozdziału mandatów w okręgach, określa się liczbę deputowanych do Stortingu przypadających na każdą partię. Następnie przydziela się partiom mandaty wyrównawcze tak, aby ogólna liczba mandatów odpowiadała liczbie deputowanych do Stortingu przypadających na każdą partię na podstawie powyższego rozdziału mandatów. Jeżeli dwom lub więcej partiom przysługuje jednakowe prawo do uzyskania mandatu, pierwszeństwo w jego uzyskaniu przysługuje partii, która otrzymała większą liczbę głosów; w wypadku równości głosów stosuje się losowanie. Jeżeli po dokonaniu rozdziału mandatów w okręgach wyborczych partia uzyskała większą liczbę mandatów niż wynikającą z powyższych metod ich rozdziału, nowy podział mandatów wyrównawczych zostaje przeprowadzony wyłącznie pomiędzy pozostałymi partiami w ten sposób, że nie będzie brana pod uwagę liczba głosów i mandatów okręgowych, które otrzymała taka partia.

W rozdziale mandatów wyrównawczych mogą uczestniczyć tylko partie, które otrzymały przynajmniej 4% ogólnej liczby głosów oddanych w całym Królestwie.

Mandaty wyrównawcze przydzielone danej partii rozdziela się między listy kandydatów tej partii w okręgach w ten sposób, że

pierwszy mandat przypada na pozostałą po rozdzieleniu mandatów okręgowych listę z najwyższym ilorazem, następny mandat przypada na listę, która ma kolejny najwyższy iloraz, i tak dalej, aż wszystkie mandaty wyrównawcze partii zostaną rozdzielone.

[1] Zmiany na mocy ustawy z 8 lutego 1816 r., uchwały z 1 września 1830 r. oraz poprawek do konstytucji z 9 maja 1842 r., 25 maja 1905 r., 12 kwietnia 1907 r., 13 lipca 1917 r., 5 grudnia 1919 r., 23 listopada 1923 r., 30 maja 1972 r. i 10 czerwca 1988 r., nr 455.

§ 60[1]

Ustawa określa, czy i w jakiej formie uprawnieni do głosowania mogą oddawać swoje głosy bez osobistego stawiennictwa w lokalu wyborczym.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 20 czerwca 1896 r., 25 maja 1905 r. i 23 marca 1929 r.

§ 61[1]

Nikt nie może być wybrany deputowanym do Stortingu, jeżeli nie zamieszkuje od 10 lat w Królestwie oraz nie jest uprawniony do głosowania.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 25 maja 1905 r., 7 lipca 1913 r., 6 lutego 1948 r., 26 listopada 1952 r. i 24 listopada 1967 r.

§ 62[1]

Urzędnicy zatrudnieni w biurach Rady Państwa, z wyjątkiem sekretarzy stanu, a także personel Dworu i jego emeryci, nie mogą być wybrani do Stortingu. To samo dotyczy urzędników zatrudnionych w służbie dyplomatycznej i konsularnej.

Członkowie Rady Państwa nie mogą uczestniczyć w posiedzeniach Stortingu jako deputowani, dopóki piastują stanowisko w Radzie Państwa. Nie mogą również uczestniczyć jako deputowani sekretarze stanu, dopóki piastują swoje urzędy.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 7 lipca 1913 r., 29 maja 1928 r. i 1 czerwca 1976 r.

§ 63[1]

Każdy, kto został wybrany deputowanym do Stortingu, zobowiązany jest przyjąć wybór, chyba że:

a. został wybrany poza okręgiem wyborczym, w którym jest uprawniony do głosowania;

b. zasiadał w Stortingu jako deputowany poprzedniej kadencji;

c. ukończył 60 lat najpóźniej w roku przeprowadzenia wyborów;

d. jest członkiem partii politycznej i został wybrany z listy wyborczej nie wystawionej przez tę partię.

Ustawa określa zasady co do terminu i formy skorzystania z prawa odmowy przyjęcia wyboru.

Podobnie, ustawa określi termin i sposób składania oświadczeń przez osoby wybrane do Stortingu w dwóch lub więcej okręgach wyborczych w przedmiocie wskazania okręgu, z którego wybór akceptuje.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r., 1 lipca 1884 r., 25 maja 1905 r., 5 grudnia 1919 r., 15 lipca 1938 r., 26 listopada 1952 r., 27 lipca 1984 r., nr 1479, 13 lipca 1990 r., nr 550 i 8 maja 1992 r., nr 317.

§ 64[1]

Wybrani deputowani wyposażeni są w pełnomocnictwa o których ważności rozstrzyga Storting.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 25 maja 1905 r.

§ 65[1]

Każdy deputowany i jego zastępca otrzymuje ze Skarbu Państwa, określony przez ustawę, zwrot kosztów za przejazdy do i ze Stortingu oraz ze Stortingu do miejsca zamieszkania i z powrotem podczas ferii trwających nie krócej niż 14 dni.

Oprócz tego przysługuje mu rekompensata, określona przez ustawę, za uczestniczenie w posiedzeniach Stortingu.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 8 kwietnia 1910 r., 5 grudnia 1919 r., 26 października 1923 r. i 13 czerwca 1986 r., nr 1279.

§ 66

Deputowani w czasie podróży do i ze Stortingu, jak również podczas obecności w Stortingu nie mogą zostać aresztowani, chyba że zostaną zatrzymani za publiczne przestępstwo*, nie mogą także poza posiedzeniami Stortingu być pociągani do odpowiedzialności za wyrażone tam opinie. Każdy deputowany zobowiązany jest stosować się do przyjętego tam regulaminu.

§ 67

Wybrani w powyższy sposób deputowani tworzą Storting Królestwa Norwegii.

§ 68[1]

Storting zbiera się z reguły w pierwszy powszedni dzień października każdego roku w stolicy Królestwa, chyba że Król z powodu nadzwyczajnych okoliczności, jak inwazja wroga lub choroba zakaźna, wyznaczy do tego celu inne miasto Królestwa. Zarządzenie takie musi być ogłoszone publicznie we właściwym czasie.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 13 sierpnia 1857 r., 24 kwietnia 1869 r., 11 czerwca 1898 r., 8 czerwca 1907 r. i 10 lutego 1959 r.

§ 69[1]

Gdy Storting nie jest zebrany, może zostać zwołany przez Króla, jeżeli uzna on to za niezbędne.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r., 28 kwietnia 1916 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 70

(Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550)

§ 71[1]

Członkowie Stortingu pełnią funkcje w ciągu kolejnych czterech lat.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r., 22 kwietnia 1938 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

* W oryginale: „offentlige Forbrydelser” (przyp. tłum.).

§ 72

(Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 13 lipca 1990 r., nr 550)

§ 73[1]

Storting wybiera spośród swoich członków jedną czwartą, która tworzy Lagting; pozostałe trzy czwarte stanowią Odelsting. Wybór odbywa się na pierwszym posiedzeniu Stortingu, zebranym po nowych wyborach, po czym Lagting pozostaje nie zmieniony dla wszystkich sesji Stortingu po tych samych wyborach; mandaty opróżnione powinny zostać obsadzone poprzez odrębny wybór.

Każdy ting* odbywa swoje posiedzenia oddzielnie i mianuje własnego prezydenta i sekretarza. Dla odbycia posiedzenia tingu konieczna jest obecność co najmniej połowy członków każdego tingu. Jednakże projekty poprawek do konstytucji nie mogą być rozpatrywane, jeżeli nie są obecne przynajmniej dwie trzecie członków Stortingu.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r., 30 kwietnia 1926 r., 5 czerwca 1931 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 74[1]

Niezwłocznie po ukonstytuowaniu się Stortingu, Król, lub osoba przez niego wyznaczona, otwiera obrady Mową, w której informuje o stanie Królestwa i o sprawach, na które pragnie szczególnie zwrócić uwagę Stortingu. Żadne debaty w obecności Króla nie mogą mieć miejsca.

W czasie obrad Stortingu, Premier i członkowie Rady Państwa mają prawo uczestniczyć w posiedzeniach Stortingu, jak również obu jego części, tak samo jak deputowani, choć bez prawa głosowania. Mogą oni brać udział w dyskusjach na posiedzeniach jawnych, zaś w sprawach dyskutowanych przy drzwiach zamkniętych, tylko za zgodą danego tingu.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r. i 1 lipca 1884 r. i rezolucji oraz 18 listopada 1905 r.

* Tzn.: Lagting, Odelsting i Storting (przyp. tłum.).

§ 75[1]

Do Stortingu należy:

a) wydawanie i uchylanie ustaw; nakładanie podatków, opłat, ceł i innych należności publicznych; pozostają one jednak w mocy nie dłużej niż do 31 grudnia następnego roku, chyba że zostaną przez nowy Storting wyraźnie przywrócone;

b) otwieranie pożyczek na kredyt Królestwa;

c) nadzorowanie spraw finansowych Królestwa;

d) asygnowanie sum pieniężnych na wydatki państwowe;

e) ustalanie sumy wypłaconej rocznie Królowi na jego Dwór i określenie apanaży Rodziny Królewskiej, które nie mogą jednak składać się z nieruchomości;

f) żądanie przedstawienia protokołów Rady Państwa i wszystkich publicznych sprawozdań i dokumentów;

g) przyjmowanie informacji o umowach i traktatach, które Król w imieniu państwa zawarł z obcymi mocarstwami;

h) żądanie osobistego stawiennictwa w sprawach państwa od każdego, z wyjątkiem Króla i Rodziny Królewskiej; jednak wyjątek ten nie dotyczy Książąt krwi, którzy piastują jakikolwiek urząd państwowy;

i) rewidowanie prowizorycznych list poborów i emerytur oraz dokonywanie w nich zmian, uznanych za konieczne;

k) mianowanie pięciu rewidentów, którzy corocznie sprawdzają rachunki publiczne i publikują wyciągi z nich; w tym celu rachunki zostają udostępniane rewidentom w ciągu 6 miesięcy po zakończeniu tego roku, na który sumy były przez Storting przyznane, a także przyjmowanie postanowienia dotyczącego procedury sprawdzania sprawozdań państwowych urzędników finansowych;

l) naturalizowanie cudzoziemców.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 13 sierpnia 1857 r., 24 kwietnia 1869 r., 22 czerwca 1880 r., 30 czerwca 1891 r. i 11 czerwca 1898 r., rezolucji z 18 listopada 1905 r., poprawek do konstytucji z 8 czerwca 1907 r., 24 marca 1911 r., 28 kwietnia 1916 r., 14 grudnia 1917 r., 10 lutego 1959 r., 9 lutego 1967 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 76

Każdy projekt ustawy jest najpierw wnoszony do Odelstingu albo przez jego członków, albo przez Rząd poprzez członka Rady Państwa.

Jeżeli projekt zostanie przyjęty, przesyłany jest do Lagtingu, który albo go zatwierdza, albo odrzuca i wówczas odsyła z powrotem z dołączonymi uwagami. Uwagi te są rozpatrywane przez Odelsting, który albo odkłada projekt ustawy, albo ponownie przesyła go do Lagtingu ze zmianami lub bez.

Jeżeli projekt przyjęty przez Odelsting zostanie dwukrotnie przedłożony Lagtingowi i zostanie po raz drugi zwrócony jako odrzucony, Storting zbiera się na plenarne posiedzenie i większością dwóch trzecich głosów decyduje o projekcie.

Między każdą taką debatą muszą upłynąć przynajmniej trzy dni.

§ 77[1]

Jeżeli projekt ustawy przedłożony przez Odelsting zostanie zatwierdzony przez Lagting lub Storting na plenarnym posiedzeniu, przekazywany jest Królowi z prośbą o nadanie sankcji królewskiej.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 30 czerwca 1891 r. i 6 lipca 1891 r., rezolucji z 18 listopada 1905 r. oraz poprawki do konstytucji z 7 lipca 1913 r.

§ 78[1]

Jeżeli Król akceptuje uchwalony projekt ustawy, dołącza swój podpis, na mocy którego projekt staje się ustawą.

Jeżeli Król nie akceptuje uchwalonego projektu ustawy, zwraca go do Odelstingu z oświadczeniem, że nie uważa za stosowne w danym momencie nadać mu sankcji. W tym wypadku projekt ustawy nie może być ponownie przedstawiony Królowi przez Storting na tej samej sesji.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r. i 7 lipca 1913 r.

§ 79[1]

Jeżeli projekt ustawy zostanie przyjęty bez zmian przez dwa Stortingi, zwołane po dwóch kolejnych wyborach i oddzielone od siebie przynajmniej przez dwie sesje Stortingu, a w tym czasie Storting nie uchwali odmiennego projektu, i jeżeli projekt taki zostanie przedłożony Królowi z prośbą, aby Jego Królewska Mość nie odmawiał mu sankcji, bowiem Storting po wnikliwym rozważaniu projektu uważa go za

korzystny, projekt staje się ustawą, nawet jeżeli sankcja królewska nie zostanie nadana przed zamknięciem sesji Stortingu.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r., 7 lipca 1913 r., 22 kwietnia 1938 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 80[1]

Storting pozostaje zebrany na sesji tak długo, jak uzna za konieczne, i zamyka obrady, kiedy doprowadzi do końca swoje sprawy.

Zgodnie z regulaminem uchwalonym przez Storting, obrady mogą być ponownie podjęte, lecz powinny zostać zakończone nie później niż w ostatni powszedni dzień w miesiącu wrześniu.

Do tego czasu Król powinien zająć stanowisko wobec tych projektów ustaw uchwalonych przez Storting, których uprzednio nie zaakceptował lub odrzucił (zgodnie z §§ 77–79). Wszystkie projekty, które nie zostały wyraźnie zaakceptowane, uznaje się za odrzucone.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r., 12 marca 1908 r., 7 lipca 1913 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

§ 81[1]

Wszystkie ustawy (z wyjątkiem tych, o których mowa w § 79) sporządzane są w imieniu Króla, z Pieczęcią Królestwa Norwegii i następującą formułą: „My N.N. czynimy wiadomym, że została Nam przedłożona następująca decyzja Stortingu, oznaczona datą: (tu następuje treść decyzji). W rezultacie tego My zaakceptowaliśmy ją i zatwierdziliśmy niniejszym, nadając sankcję i zatwierdzając, jako ustawę przez Nas podpisaną i opatrzoną Pieczęcią Królestwa”.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 27 czerwca 1908 r.

§ 82

(Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 7 lipca 1913 r.)

§ 83

Storting może zasięgać opinii Sądu Najwyższego w kwestiach prawnych.

§ 84

Storting debatuje w sposób jawny, a przebieg obrad publikowany jest drukiem, z wyjątkiem tych wypadków, gdy większość zadecyduje inaczej.

§ 85

Każdy, kto usłucha rozkazu, którego celem jest naruszenie wolności i bezpieczeństwa Stortingu, czyni siebie winnym zdrady Ojczyzny.

D. O WŁADZY SĄDOWNICZEJ

§ 86[1]

Trybunał Królestwa sądzi w pierwszej i ostatniej instancji w sprawach, które Odelsting wnosi przeciwko członkom Rady Państwa, Sądu Najwyższego lub członkom Stortingu za przestępstwa karne, które mogli popełnić podczas sprawowania urzędu.

Ustawa określa szczegółowe przepisy dotyczące wniesienia oskarżenia przez Odelsting, zgodnie z tym paragrafem. Jednakże okres przedawnienia nie może zostać ustalony na czas krótszy niż 15 lat w odniesieniu do wszczęcia postępowania związanego z oskarżeniem przed Trybunałem Królestwa.

Stali członkowie Lagtingu i mianowani na stałe członkowie Sądu Najwyższego są sędziami Trybunału Królestwa. Skład Trybunału Królestwa dla poszczególnych spraw określa się według przepisów § 87. W Trybunale Królestwa przewodniczy Prezydent Lagtingu.

Członek Lagtingu zasiadający w Trybunale Królestwa pozostaje w jego składzie po zakończeniu [kadencji] Stortingu do czasu zakończenia rozpatrywania sprawy przez Trybunał Królestwa. Jeżeli z innych przyczyn ustaje jego członkostwo w Stortingu, ustępuje również ze stanowiska sędziego Trybunału Królestwa. Ta sama zasada odnosi się do sytuacji ustąpienia ze stanowiska sędziego Sądu Najwyższego, który jest członkiem Trybunału Królestwa.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 19 sierpnia 1908 r., 25 lutego 1911 r. i 29 stycznia 1932 r.

§ 87[1]

Oskarżony i osoba występująca w imieniu Lagtingu mają prawo wyłączyć tylu członków Lagtingu i Sądu Najwyższego, aby pozostało 14 członków Lagtingu i 7 członków Sądu Najwyższego jako sędziów Trybunału Królestwa. Każda ze stron może wyłączyć równą liczbę członków Lagtingu, przy czym oskarżony ma przywilej wyłączenia jednego więcej, jeżeli liczba wyłączonych nie jest podzielna przez dwa. To samo dotyczy wyłączenia członków Sądu Najwyższego. Jeżeli w sprawie jest kilku oskarżonych, korzystają oni z prawa wyłączenia wspólnie, zgodnie z przepisami określonymi przez ustawę. Jeżeli możliwości wyłączenia nie zostaną wykorzystane w dopuszczalnym wymiarze, wycofuje się przez losowanie tylu członków Lagtingu i Sądu Najwyższego, aby pozostało odpowiednio 14 i 7.

Przed przystąpieniem do wydania wyroku, wycofuje się przez losowanie tylu sędziów Trybunału Królestwa, aby pozostało 15 członków, z których najwyżej 10 jest członkami Lagtingu i 5 sędziami Sądu Najwyższego.

Prezydent Trybunału Królestwa i Przewodniczący Sądu Najwyższego w żadnym wypadku nie mogą zostać wycofani w następstwie losowania.

Jeżeli Trybunał Królestwa nie może być utworzony z takiej liczby członków Lagtingu i Sądu Najwyższego, jaką określono wyżej, sprawa mimo to może być rozpatrywana i wyrok wydany, gdy Trybunał liczy co najmniej 10 sędziów.

Ustawa określa szczegółowe przepisy o trybie tworzenia Trybunału Królestwa.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 29 stycznia 1932 r.

§ 88[1]

Sąd Najwyższy orzeka w ostatniej instancji. Ustawa może określić ograniczenia prawa wnoszenia spraw do Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy składa się z Przewodniczącego i co najmniej czterech innych członków.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 29 listopada 1862 r., 25 lutego 1911 r. i 24 czerwca 1938 r.

§ 89

(Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 17 grudnia 1920 r.)

§ 90[1]

Orzeczenia Sądu Najwyższego nie podlegają w żadnym wypadku apelacji.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 6 marca 1914 r.

§ 91

Nikt nie może być mianowany członkiem Sądu Najwyższego przed osiągnięciem wieku 30 lat.

E. POSTANOWIENIA OGÓLNE

§ 92[1]

Na wyższe urzędy w państwie mogą być mianowani tylko obywatele norwescy, mężczyźni i kobiety, którzy mówią językiem kraju i równocześnie:

a) albo byli urodzeni w Królestwie z rodziców będących wówczas poddanymi państwa;

b) albo byli urodzeni za granicą z rodziców Norwegów, którzy w tym czasie nie byli poddanymi innego państwa;

c) albo zamieszkiwali dziesięć lat w Królestwie;

d) albo zostali naturalizowani przez Storting.

Jednakże inni mogą być mianowani wykładowcami w uniwersytecie i w innych szkołach wyższych, lekarzami i konsulami za granicą.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 15 czerwca 1878 r., 4 czerwca 1892 r., 19 marca 1901 r., 24 maja 1919 r. i 10 czerwca 1952 r.

§ 93[1]

W celu zachowania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa lub popierania międzynarodowego porządku prawnego i współ-

pracy między narodami, Storting może większością trzech czwartych zgodzić się, aby organizacja międzynarodowa, do której Norwegia należy lub będzie należeć, mogła w obrębie przedmiotowo określonych materii realizować uprawnienia, które zgodnie z niniejszą Konstytucją przysługują władzom norweskim, jednakże nie uprawnienia do zmiany niniejszej Konstytucji. Do wyrażenia zgody przez Storting konieczna jest, podobnie jak przy rozpatrywaniu projektów zmian Konstytucji, obecność przynajmniej dwóch trzecich jego członków.

Postanowienia niniejszego paragrafu nie mają zastosowania w wypadku przynależności do organizacji międzynarodowej, której decyzje wywołują dla Norwegii tylko skutki w zakresie prawa międzynarodowego.

[1] Uchylony rezolucją z 18 listopada 1905 r., przywrócony na mocy poprawki do konstytucji z 8 marca 1962 r

§ 94

Pierwszy lub, gdy nie jest to możliwe, drugi zwyczajny Storting ustali przyjęcie nowego powszechnego kodeksu cywilnego i karnego. Do tego czasu pozostają w mocy ustawy aktualnie obowiązujące w państwie, o ile nie są sprzeczne z niniejszą Konstytucją lub prowizorycznymi rozporządzeniami, które mogą być w międzyczasie wydane.

Istniejące stałe podatki zachowują także moc obowiązującą do następnego Stortingu.

§ 95

Żadne zwolnienia, protekcje, moratoria lub rekompensaty nie mogą być przyznane po wejściu w życie nowego powszechnego kodeksu.

§ 96

Nikt nie może zostać skazany inaczej niż zgodnie z ustawą, ani ukarany bez wcześniejszego wyroku. Przesłuchanie przy użyciu tortur nie może mieć miejsca.

§ 97

Żadna ustawa nie może działać wstecz.

§ 98

Z wynagrodzeń, które płacone są urzędnikom sądowym, nie mogą być pobierane żadne płatności dla Skarbu Państwa.

§ 99

Nikt nie może być przetrzymywany w areszcie, z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie i w sposób przepisany w ustawach. Za bezpodstawne aresztowanie lub bezprawne zatrzymanie urzędnik jest odpowiedzialny przed uwięzionym.

Rząd nie jest uprawniony do użycia sił zbrojnych przeciwko obywatelom państwa, inaczej niż w formie określonej w ustawodawstwie, chyba że jakieś zgromadzenie zakłóca spokój publiczny i nie rozprasza się niezwłocznie po trzykrotnym wyraźnym odczytaniu przez cywilnego urzędnika artykułów kodeksu dotyczących rozruchów.

§ 100

Istnieje wolność prasy. Nikt nie może być ukarany za napisany tekst, niezależnie od jego treści, oddany do druku lub publikacji, chyba że świadomie i jawnie przejawia sam lub namawia innych do nieposłuszeństwa wobec prawa, lekceważenia religii, moralności lub konstytucyjnych władz, sprzeciwiania się ich nakazom albo wysuwa fałszywe i oszczercze oskarżenia przeciwko komukolwiek. Każdemu wolno wypowiadać własną opinię o administracji państwowej lub na jakikolwiek inny temat.

§ 101

Nowe i stałe przywileje, zakładające ograniczenia wolności gospodarki, nie będą przyznawane nikomu w przyszłości.

§ 102

Rewizje w domach nie mogą być przeprowadzane, chyba że w sprawach kryminalnych.

§ 103

Azyl ochronny dla dłużników przyznaje się tylko tym, którzy poddali się bankructwu.

§ 104

Ziemia i nieruchomości nie podlegają konfiskacie w żadnym wypadku.

§ 105

Jeżeli dobro państwa wymaga oddania ruchomej lub nieruchomej własności do użytku publicznego, wypłaca się pełną rekompensatę ze Skarbu Państwa.

§ 106

Zarówno sumy ze sprzedaży, jak i dochody z ziemi stanowiącej beneficja kościelne, mogą być wykorzystane dla pożytku duchowieństwa i popierania edukacji. Własność instytucji charytatywnych może być wykorzystana wyłącznie dla pożytku tych instytucji.

§ 107

Prawo posiadania dziedzicznego majątku i prawo dziedziczenia własności ziemskiej* nie mogą zostać zniesione. Szczegółowe warunki, na których prawa te będą przedłużone z największą korzyścią dla państwa i pożytkiem dla ludności wiejskiej, zostaną określone przez pierwszy lub drugi kolejny Storting.

* W oryginale: „Odels- og Aasædesretten”, oznacza nazwę staronorweskiej instytucji związanej z prawem dziedziczenia ziemi (przyp. tłum.).

§ 108

Żadne hrabstwa, baronie, majoraty i fideikomisy nie będą w przyszłości ustanawiane.

§ 109[1]

Każdy obywatel państwa z zasady jest jednakowo zobowiązany służyć przez określony czas w obronie Ojczyzny, bez względu na urodzenie lub majątek.

Ustawa określa stosowanie tej zasady i jej ograniczenia.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 12 kwietnia 1907 r.

§ 110[1]

Władze państwa są zobowiązane do stworzenia warunków umożliwiających każdej zdolnej do pracy osobie utrzymywanie się ze swej pracy.

Ustawa określa szczegółowe postanowienia o prawach pracowników we współzarządzaniu zakładem pracy.

[1] Uchylony na mocy poprawki do konstytucji z 12 czerwca 1925 r. Przywrócony na mocy poprawki do konstytucji z 16 listopada 1954 r.; treść na mocy poprawki do konstytucji z 5 maja 1980 r.

§ 110a[1]

Władze państwa są zobowiązane do stworzenia warunków umożliwiających Lapońskiej grupie narodowościowej zachowanie i rozwój ich języka, kultury i stylu życia.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 27 maja 1988 r.

§ 110b[1]

Każdy ma prawo do środowiska naturalnego, które sprzyja zdrowiu, i do natury, której zasoby i różnorodność podlegają ochronie. Bogactwa naturalne powinny być wykorzystywane na podstawie długoterminowych i wielostronnych przemyśleń tak, aby prawo to ochronić również dla następnych pokoleń.

Dla ochrony praw, o których mowa w ustępie poprzednim, obywatele mają prawo do informacji o stanie środowiska naturalnego i o konsekwencjach planowanych i rozpoczętych ingerencji w naturę.

Władze państwa wydadzą dodatkowe przepisy dla wprowadzenia w życie tych zasad.

[1] Wprowadzony na mocy poprawki do konstytucji z 19 czerwca 1992 r., nr 432.

§ 111[1]

Formę i barwy flagi norweskiej określa ustawa.

[1] Treść na mocy poprawki do konstytucji z 21 listopada 1905 r.

§ 112[1]

Jeżeli doświadczenie pokaże, że jakaś część niniejszej Konstytucji Królestwa Norwegii powinna być zmieniona, propozycja w tej sprawie przedłożona będzie pierwszemu, drugiemu lub trzeciemu Stortingowi po nowych wyborach i publicznie ogłoszona drukiem. O przyjęciu proponowanej zmiany zadecyduje jednak pierwszy, drugi lub trzeci Storting po następnych wyborach. Jednak poprawki takie nigdy nie mogą przeczyć zasadom niniejszej Konstytucji, a mogą jedynie dotyczyć modyfikacji poszczególnych postanowień, które nie zmieniają ducha Konstytucji; poprawki takie wymagają zgody dwóch trzecich Stortingu.

Przyjęte w taki sposób poprawki do Konstytucji podpisywane są przez Prezydenta i Sekretarza Stortingu i przesyłane Królowi do publicznego ogłoszenia drukiem jako obowiązującego przepisu Konstytucji Królestwa Norwegii.

[1] Zmiany na mocy poprawek do konstytucji z 24 kwietnia 1869 r., 9 października 1905 r., 16 lipca 1913 r., 5 lipca 1946 r. i 13 lipca 1990 r., nr 550.

SPIS TREŚCI

WSTĘP 3

KONSTYTUCJA KRÓLESTWA NORWEGII 23
A. O formie państwa i religii (§ 1–§ 2) 23
B. O władzy wykonawczej, Królu i Rodzinie królewskiej (§ 3–§ 48) . . . 24
C. O prawach obywateli i władzy ustawodawczej (§ 49–§ 85) 35
D. O władzy sądowniczej (§ 86–§ 91) 46
E. Postanowienia ogólne (§ 92–§ 112) 48

KANCELARIA SEJMU

Opracowanie techniczne, druk i oprawa: Wydawnictwo Sejmowe
Arkuszy wydawniczych 3,25. Arkuszy drukarskich 3,5
Wydanie pierwsze
Warszawa, wrzesień 1996 r.